

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΑΣ & ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ

**ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ
ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΣΤΗΝ ΠΡΩΘΗΣΗ ΤΟΥΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗΝ
ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ**

ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ: ΝΤΟΝΤΟΥ ΖΩΗ Α.Μ. 339/Β

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΚΟΚΚΙΝΑΚΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ

©
2009

Υπεύθυνη Δήλωση : Βεβαιώνω ότι είμαι συγγραφέας αυτής της πτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην πτυχιακή εργασία. Επίσης έχω αναφέρει τις όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες. Επίσης βεβαιώνω ότι αυτή η πτυχιακή εργασία προετοιμάστηκε από εμένα προσωπικά ειδικά για τις απαιτήσεις του προγράμματος σπουδών του Τμήματος Εμπορίας και Διαφήμισης του Τ.Ε.Ι. Κρήτης.

Ιεράπετρα, Δεκέμβριος 2009

ΝΤΟΝΤΟΥ ΖΩΗ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Για την δημιουργία και υλοποίηση της παρούσας πτυχιακής εργασίας θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Κοκκινάκη Εμμανουήλ για την συνεργασία και την πολύτιμη βοήθεια του στην εποπτεία.

Στη συνέχεια θα ήθελα να ευχαριστήσω τους γονείς μου για την στήριξη όλων αυτών των χρόνων σπουδών και τέλος όλους όσους βοήθησαν στην συμπλήρωση των ερωτηματολογίων στην περιοχή της Ιεράπετρας.

ΝΤΟΝΤΟΥ ΖΩΗ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Για την ελληνική γεωργία τα αγροτικά προϊόντα αποτελούν τομέα ζωτικής σημασίας τόσο από οικονομική όσο και από κοινωνική άποψη. Η Ελλάδα συγκεντρώνει σημαντικότερα πλεονεκτήματα σε σχέση με άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσον αφορά την καλλιέργεια των αγροτικών προϊόντων, χάρις στις ευνοϊκές εδαφοκλιματικές συνθήκες που επικρατούν και την δυνατότητα παραγωγής αγροτικών προϊόντων με ικανοποιητικά οργανοληπτικά χαρακτηριστικά. Υπάρχουν όμως και διάφορες αδυναμίες στον κλάδο αυτό όπως είναι η μη άριστη ποιότητα, προβλήματα τυποποίησης, οργάνωσης εμπορίου κ.λ.π.

Σκοπός της συγκεκριμένης πτυχιακής είναι να απεικονίσει την κατάσταση που υπάρχει αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα και ιδιαίτερα στην περιοχή της Ιεράπετρας (τοποθεσία με παραγωγή χιλιάδων τόνων αγροτικών προϊόντων ετησίως και εκατοντάδων εκτάσεων γεωργικών εκμεταλλεύσεων), αναφορικά με την πιστοποίηση των αγροτικών προϊόντων με βάση την Ολοκληρωμένη Διαχείριση Καλλιεργειών, και να εξετάσει πως η έννοια της πιστοποίησης έχει αλλάξει τον τρόπο προώθησης τους.

Για να καταλήξουμε σε σωστά συμπεράσματα έπρεπε να ανατρέξουμε σε όλη την εξέλιξη της γεωργίας. Το πρώτο κεφάλαιο λοιπόν αποτελεί ένα εισαγωγικό μέρος στο οποίο αναλύουμε την έννοια της γεωργίας, πότε εμφανίστηκε, τι είναι οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις και πως πήραν σταδιακά την μορφή επιχειρήσεων προσαρμοζόμενες πλέον στην εξέλιξη της οικονομίας. Στη συνέχεια έγινε αναφορά στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του γεωργικού τομέα και πώς από την παραδοσιακή πήγαμε στην εκσυγχρονισμένη γεωργία. Τέλος παρουσιάσαμε διάφορες προκλήσεις για το σχεδιασμό της αναδιάρθρωσης του πρωτογενούς αγροτικού τομέα, ποια είναι πολιτική και χρήση των φυτοφαρμάκων στην Ελλάδα και ποιες οι επιπτώσεις αυτών.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύονται βασικές έννοιες των αγροτικών προϊόντων, της πιστοποίησης και της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης Καλλιεργειών. Στη συνέχεια γίνεται μια αναφορά στα συστήματα ποιότητας του γεωργικού τομέα, παρουσιάζονται οι διαφορές της Συμβατικής Γεωργίας και της Βιολογικής από την Ο.Δ.Κ., τι προσφέρει η εφαρμογή της και τα πλεονεκτήματα αυτής.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναφερόμαστε στο μάρκετινγκ των αγροτικών προϊόντων και στο πώς η συμβολή της ποιότητας έχει αποκτήσει στρατηγική σημασία για την προώθηση αυτών.

Στα επόμενα κεφάλαια αναλύεται η μεθοδολογία της πρωτογενούς έρευνας, πως έγινε η διεξαγωγή της συγκεκριμένης έρευνας και στη συνέχεια παραθέτονται τα αποτελέσματα αυτής.

Τέλος στο τελευταίο και έκτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα συμπεράσματα τα οποία προέκυψαν από την έρευνα η οποία διεξήχθη σε παραγωγούς και καταναλωτές στην περιοχή της Ιεράπετρας.

ΛΙΣΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Υπεύθυνη Δήλωση.....	i
Ευχαριστίες.....	ii
Περίληψη.....	iii
Περιεχόμενα.....	v
Λίστα Σχεδιαγραμμάτων.....	viii

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1. ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΓΕΩΡΓΙΚΟ ΤΟΜΕΑ

1.1 Γεωργία.....	14
1.2 Γεωργική εκμετάλλευση.....	15
1.3 Γεωργική οικονομική ανάπτυξη.....	17
1.4 Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του γεωργικού τομέα.....	20
1.5 Παραδοσιακή και εκσυγχρονισμένη γεωργία.....	21
1.6 Χρήση της τεχνολογίας και των καινοτομιών στη γεωργία.....	23
1.7 Προκλήσεις για το σχεδιασμό της αναδιάρθρωσης του πρωτογενούς αγροτικού τομέα.....	24
1.8 Πολιτική και χρήση των φυτοφαρμάκων στην Ελλάδα.....	25
1.9 Επιπτώσεις από την χρήση των φυτοφαρμάκων.....	26

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2. ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

2.1 Βασικές έννοιες.....	28
2.2 Ζήτηση πιστοποιημένων προϊόντων στην εγχώρια και διεθνή αγορά.....	29
2.3 Τα συστήματα ποιότητας στην πρωτογενή παραγωγή.....	31

2.4 Συμβατική γεωργία- Ολοκληρωμένη διαχείριση – Βιολογική γεωργία.....	32
2.5 Περιγραφή συστημάτων ποιότητας πρωτογενούς παραγωγής.....	33
2.6 Πλεονεκτήματα εφαρμογής Ολοκληρωμένης Διαχείρισης.....	36
2.7 Τι προσφέρει μια σωστή εφαρμογή της Ο.Δ.Κ.....	37
2.8 Πρότυπα Ο. Δ. Κ.....	38
2.9 Παρούσα κατάσταση, Μέλλον & Προοπτική.....	40

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3. ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

3.1 Βασικές έννοιες.....	42
3.2 Μάρκετινγκ αγροτικών προϊόντων.....	42
3.3 Η συμβολή της ποιότητας στην προώθηση των αγροτικών προϊόντων.....	43
3.4 Ασφάλεια των αγροτικών προϊόντων.....	45

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

4.1 Εισαγωγή.....	47
4.2 Πρωτογενής έρευνα	47
4.3 Ερευνητικός στόχος.....	48
4.4 Ερωτηματολόγια.....	48
4.5 Περιορισμοί στην έρευνα.....	49

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

5. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

5.1 Καταναλωτής	
5.1.1 Δημογραφικά χαρακτηριστικά.....	50
5.1.2 Ερωτηματολόγιο.....	52
5.2 Παραγωγός	
5.2.1 Δημογραφικά χαρακτηριστικά.....	56
5.2.2 Ερωτηματολόγιο.....	58

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	64
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	67
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ1.....	70
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ2.....	71

ΛΙΣΤΑ ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Σχεδιάγραμμα 5.1 Φύλο.....	50
Σχεδιάγραμμα 5.2 Έτος γέννησης.....	50
Σχεδιάγραμμα 5.3 Οικογενειακή κατάσταση.....	51
Σχεδιάγραμμα 5.4 Σπουδές.....	51
Σχεδιάγραμμα 5.5 Σημασία του όρου της Πιστοποίησης.....	52
Σχεδιάγραμμα 5.6 Ο όρος Βιολογικά και Πιστοποιημένα προϊόντα είναι ο ίδιος;.....	52
Σχεδιάγραμμα 5.7 Διαχωρισμός Πιστοποιημένου και Βιολογικού προϊόντος.....	53
Σχεδιάγραμμα 5.8 Θεωρούν πως τα πιστοποιημένα προϊόντα έχουν φυτοφάρμακα;..	53
Σχεδιάγραμμα 5.9 Θα επιμείνουν στην αγορά ενός πιστοποιημένου προϊόντος εάν είναι ακριβότερο;.....	53
Σχεδιάγραμμα 5.10 Υποβάθμιση του πιστοποιημένου προϊόντος σε σχέση με το συμβατικό.....	54
Σχεδιάγραμμα 5.11 Βαθμός ύπαρξης των πιστοποιημένων προϊόντων στην Ελλάδα.....	54
Σχεδιάγραμμα 5.12 Ακρίβεια του πιστοποιημένου προϊόντος.....	55
Σχεδιάγραμμα 5.13 Προτίμηση κατανάλωσης εγχώριου συμβατικού ή εισαγόμενου πιστοποιημένου.....	55
Σχεδιάγραμμα 5.14 Αμφιβολίες για την γνησιότητα της πιστοποίησης του προϊόντος.....	56
Σχεδιάγραμμα 5.15 Φύλο.....	56
Σχεδιάγραμμα 5.16 Έτος γέννησης.....	57
Σχεδιάγραμμα 5.17 Οικογενειακή κατάσταση.....	57
Σχεδιάγραμμα 5.18 Σπουδές.....	57
Σχεδιάγραμμα 5.19 Στρέμματα καλλιέργειας.....	58
Σχεδιάγραμμα 5.20 Οι υποδομές και οι προϋποθέσεις για την παραγωγή ενός πιστοποιημένου προϊόντος.....	58
Σχεδιάγραμμα 5.21 Παρακολούθηση σεμιναρίων για την διαδικασία και απαιτήσεις ενός πιστοποιημένου προϊόντος.....	59
Σχεδιάγραμμα 5.22 Πως θεωρείτε την καλλιέργεια ενός πιστοποιημένου προϊόντος;.....	59

Σχεδιάγραμμα 5.23 Πιστοποίηση του παραγόμενου προϊόντος στα μέσα της καλλιέργειας του.....	60
Σχεδιάγραμμα 5.24 Κόστος παραγωγής πιστοποιημένου προϊόντος.....	60
Σχεδιάγραμμα 5.25 Ωθηση της πολιτείας με διάφορα προγράμματα ώστε να καταφέρουν να παράγουν πιστοποιημένα προϊόντα οι παραγωγοί.....	61
Σχεδιάγραμμα 5.26 Παραγωγή καλλιέργειας σύμφωνα με τους κανόνες πιστοποίησης.....	61
Σχεδιάγραμμα 5.27 Η ζήτηση του αγροτικού προϊόντος θα είναι μεγαλύτερη εάν είναι πιστοποιημένο και όχι συμβατικό;.....	62
Σχεδιάγραμμα 5.28 Κατανάλωση προϊόντων από τις οικογένειες των παραγωγών εάν αυτά είναι συμβατικά.....	62

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Εάν τον περασμένο αιώνα η γεωργική ανάπτυξη είχε ως στόχο την επάρκεια των προϊόντων στην αγορά, σήμερα και μετά τον κορεσμό της αγοράς αλλά και την ενεργοποίηση των καταναλωτών για καλύτερη ποιότητα και ασφάλεια των προϊόντων ο στόχος της γεωργικής ανάπτυξης θα μπορούσε να αποτυπωθεί σε τρεις (3) μόνο λέξεις ‘ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΗ ΦΥΣΗ’.

Η αλόγιστη χρήση των τεχνολογιών, η ασύδοτη εκμετάλλευση του περιβάλλοντος, η αντικατάσταση βασικών συντελεστών παραγωγής από το κεφάλαιο και την βιομηχανία είχαν μεν ως θετικό αποτέλεσμα την επάρκεια των προϊόντων σε όλες τις αναπτυγμένες χώρες του κόσμου, δημιούργησε όμως πάρα πολλά προβλήματα στην παραγωγή τροφίμων και στο περιβάλλον (φαινόμενο του θερμοκηπίου, τρελές αγελάδες) με απρόβλεπτες ακόμη συνέπειες.

Εδώ και αρκετές δεκαετίες οι κυβερνήσεις των ανεπτυγμένων χωρών του κόσμου και στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης της αγοράς, έκαναν στροφή στον τομέα παραγωγή και διακίνηση αγροτικών προϊόντων με την εφαρμογή πρότυπων ποιότητας προϊόντων και περιβαλλοντολογικής συνείδησης της παραγωγής.

Στην χώρα μας το ελλειμματικό εμπορικό ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων έκανε την ανάγκη πιστοποίησης και απόδοσης ταυτότητας στα ελληνικά προϊόντα επιτακτικότερη από ποτέ. Πολύ σημαντική θεωρείται και η σύνδεση αυτής της ταυτότητας με περιβαλλοντολογικά ήπια άσκηση της γεωργίας. Παράλληλα όμως με την προστασία του περιβάλλοντος είναι πολύ σημαντικό να εξασφαλίζεται η ποιότητα και η ασφάλεια των παραγόμενων γεωργικών προϊόντων, με σκοπό την ικανοποίηση των καταναλωτών και την συνακόλουθη οικονομική επιτυχία της γεωργικής εκμετάλλευσης. Επίσης δεν πρέπει να παραβλεφθεί η υγεία των εργαζόμενων στην εκμετάλλευση και η πρόνοια για εκείνους.

Ένας βασικός λόγος που υπάρχουν ακόμη επιδοτήσεις από την Ε.Ε. για την γεωργία είναι επειδή η ασφάλεια των τροφίμων είναι κεφαλαιώδους σημασίας για τους πολίτες της , το δε περιβάλλον και ο σεβασμός προς αυτό αποτελεί θεμέλιο λίθο κάθε

απόφασης. Από την άλλη πλευρά η επιβίωση σήμερα μιας γεωργικής εκμετάλλευσης σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον και η ενδεχόμενη επιτυχία της βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στην ποιότητα των προϊόντων που προσφέρει.

Για να υπάρχει λοιπόν μέτρο σύγκρισης ήταν αναπόφευκτη η δημιουργία πρότυπων ποιότητας, κατ' αρχήν σε εθνικό επίπεδο και μετά σε διεθνές. Σήμερα λοιπόν η εμπορευματοποίηση των αγροτικών προϊόντων είναι πλέον συνυφασμένη με την πιστοποίηση αυτών που αποτελεί διαβατήριο για όλο τον κόσμο.

ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΓΕΩΡΓΙΚΟ ΤΟΜΕΑ

1.1 Γεωργία

Όσο και αν θεωρείται σήμερα αυτονόητο, θεωρούμε ότι κρίνεται σκόπιμο να αφιερώσουμε ένα μικρό κεφάλαιο διευκρινίζοντας το τι εστί γεωργία.

Η λέξη οδηγεί στην ερμηνεία της καλλιέργειας της γης και εμφανίζεται από τότε που ο άνθρωπος άλλαξε ριζικά τρόπο ζωής και τι εννοούμε, μέχρι πριν 10.000 χρόνια οι ανάγκες για την επιβίωση καλυπτότανε από τον άνθρωπο συλλέγοντας έτοιμες τροφές από αυτοφυή φυτά (συλλεκτική οικονομία) η κυνηγώντας διάφορα άγρια ζώα (θηραματική οικονομία). Η αλλαγή στον τρόπο ζωής εκείνη την περίοδο έγκειται στην μόνιμη πλέον εγκατάσταση σε συγκεκριμένες περιοχές φεύγοντας έτσι από την νομαδική ζωή και καλλιεργώντας πλέον την γη αλλά και εξημερώνοντας ορισμένα άγρια ζώα.

Η τεχνολογική αυτή επανάσταση που ήταν η πρώτη στην ανθρώπινη οικονομία και χαρακτηρίστηκε ως γεωργική επανάσταση είχε δυο (2) κλάδους την φυτική και την ζωική παραγωγή με στόχο την κάλυψη των αναγκών σε τρόφιμα, είδη ένδυσης και υπόδησης μέσα σε μια αυστηρά κλειστή οικονομία. Από τότε υπάρχει μια συνεχής βελτίωση σε αυτό που ονομάσαμε γεωργία με διαρκή εξέλιξη στους τρόπους καλλιέργειας της γης καθώς και στην εκτροφή πλέον πολλών ζώων.

Η πιο στενή έννοια λοιπόν της γεωργίας αναφέρεται στην καλλιέργεια αγρών (γεωργικής γης), με σκοπό την παραγωγή αγαθών χρήσιμων για τους ανθρώπους. Είναι αυτονόητο ότι μιλάμε για την καλλιέργεια της γης με διάφορα φυτά που συστηματικά ο άνθρωπος επιλέγει και περιποιείται με στόχο την παραγωγή προϊόντων χρήσιμων για την επιβίωση του. Παράλληλα υπάρχει ακόμη ένα μέρος της παλιάς συλλεκτικής οικονομίας ήτοι συγκομιδή προϊόντων από φυτά αυτοφυούς βλάστησης (χαρακτηριστικό παράδειγμα τα αρωματικά και φαρμακευτικά φυτά που εμφανίζονται σε ορεινές και άγονες περιοχές) όπου ο άνθρωπος δεν καλλιεργεί, αλλά απλώς συλλέγει τους καρπούς ή τα φυτά.

Σε μια ευρύτερη έννοια της γεωργίας όμως εκτός από την προαναφερθείσα καλλιέργεια της γης συμπεριλαμβάνεται και η εκτροφή ζώων, με σκοπό την παραγωγή αγαθών χρήσιμων για την ικανοποίηση των αναγκών του ανθρώπου.

Μια τρίτη ευρεία έννοια της γεωργίας είναι εκείνη, η οποία περιλαμβάνει τις καλλιέργειες, την κτηνοτροφία, τα δάση, τη θήρα και την αλιεία. Με αυτή την ευρεία έννοια ο όρος γεωργία θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως ταυτόσημος με τον όρο πρωτογενής τομέας εάν δεν υπήρχαν άλλοι υποτομείς του πρωτογενούς τομέα (ορυκτά, πετρώματα, μέταλλα), οι οποίοι είναι ασφαλώς έξω από τον τομέα της γεωργίας.

Συμπέρασμα των ως άνω αναφερθέντων είναι ότι έχει πλέον καθιερωθεί ο όρος γεωργία να χρησιμοποιείται βασικά για την φυτική και ζωική παραγωγή μαζί και για δυο πρόσθετους λόγους. Πρώτον σε πολλές γεωργικές εκμεταλλεύσεις η ζωική και η φυτική παραγωγή συνυπάρχουν και δεύτερον πολλά προϊόντα της φυτικής παραγωγής αποτελούν πρώτες ύλες της ζωικής η και το αντίστροφο (χαρακτηριστικό παράδειγμα η παραγωγή ζωοτροφών και η χρήση της κοπριάς για λίπανση) (Ζιωγάνας, 2003).

1.2 Γεωργική εκμετάλλευση

Για πάρα πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα η γεωργική εκμετάλλευση αποτελούσε μέσο ικανοποίησης των αναγκών της οικογένειας που άσκουσε αυτή την δραστηριότητα . Μέσα σε μια κλειστή οικονομία ο γεωργός καλλιεργεί τους αγρούς με την βοήθεια των μελών της οικογένειας και δρέπει τους καρπούς. Στην συνέχεια και με την πάροδο πολλών ετών φθάνουμε στην εποχή ανταλλαγής προϊόντων μεταξύ αγροτών.

Από τον 19^ο αιώνα και μετά οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις παίρνουν σταδιακά την μορφή επιχειρήσεων προσαρμοζόμενες πλέον στην εξέλιξη της οικονομίας. Η οικονομία πλέον είναι μια ανοιχτή οικονομία, οι παραγωγές δεν καλύπτουν πλέον μονό τις ανάγκες της οικογένειας και μέσω συναλλαγής είναι πλέον το χρήμα που

αντικαθιστά το σύστημα ανταλλαγής σε είδος. Το προϊόντα διατίθενται πλέον σε μια αγορά από όπου καλύπτουν ανάγκες άλλων.

Η εντατικοποίηση της παραγωγής καθώς και των αναγκών της αγοράς μέσα σε μια ανοιχτή πλέον οικονομία ανάγκασαν τις γεωργικές εκμεταλλεύσεις να μεταβληθούν σε τεχνικό – οικονομικές μονάδες. Οι μονάδες αυτές είναι υποχρεωμένες να χρησιμοποιούν διάφορους συντελεστές για την παραγωγή γεωργικών προϊόντων. Διαφοροποίηση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων με τον ορισμό αυτό (τενικοοικονομικές μονάδες) από όλες τις άλλες οικονομικές μονάδες αποτελεί το γεγονός ότι για την παραγωγή αγροτικών προϊόντων είναι απαραίτητος ο συνδυασμός περισσότερων παραγωγικών διαδικασιών και λειτουργιών καθώς και συντελεστών παραγωγής ιδίων η ξενων.

Λειτουργώντας πλέον η γεωργική εκμετάλλευση, στα σύγχρονα πρότυπα τον ρόλο του πατέρα της αγροτικής οικογένειας αντικαθιστά πλέον ο επικεφαλής της επιχείρησης (γεωργό-αρχηγός) που είναι οργανωτής, διαχειριστής. Κάτω από αυτή την στέγη υπάρχουν τα διάφορα μέσα παραγωγής στα οποία εντάσσονται οι αγροί, με τις διάφορες φυτείες (μονοετείς η πολυετείς), κτίσματα, μηχανήματα και μηχανικοί εξοπλισμοί, ζωικό κεφάλαιο, εργαλεία και εργατικό δυναμικό που είτε αποτελείται από μέλη της οικογένειας είτε όχι. Ο συνδυασμός όλων αυτών με διαφορετικό τρόπο στην κάθε εκμετάλλευση έχει σαν αποτέλεσμα την λειτουργία των διάφορων παραγωγικών διαδικασιών στους επιμέρους κλάδους γεωργικής παραγωγής σε μια συνεχή λειτουργία και εξέλιξη και με ένα δυναμικό χαρακτήρα πέρα από στατικούς και νομικούς όρους όπως «κτήμα», «γεωργικός κλήρος», «γεωργική ιδιοκτησία».

Η γεωργική εκμετάλλευση αποτελεί το κύτταρο της γεωργίας στο οποίο στηρίζεται η γεωργική ανάπτυξη και περιέχει συνήθως περισσότερους κλάδους. Κριτήρια ορισμού κλάδων θεωρείται η εφαρμογή μιας σειράς δραστηριοτήτων και παραγωγικών διαδικασιών σε μια παραγωγική πηγή, η οποία καταλήγει στην παραγωγή ενός είδους προϊόντων.

Με αυτή την βάση υπάρχουν 2 κλάδοι αυτοί της φυτικής παραγωγής με παράδειγμα το καλαμπόκι, το ροδάκινο, τον καπνό κτλ και της ζωικής παραγωγής με παράδειγμα κρέας, γάλα κλπ.

Οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις έχουν λάβει σήμερα διάφορες μορφές και κατηγοριοποιούνται ανάλογα με το μέγεθος ή τον τρόπο λειτουργίας τους.

Έτσι διακρίνονται σε:

Μεγέθους → μικρές, μεσαίες και μεγάλες

Και τρόπου λειτουργίας σε → Α) οικογενειακές

Β) επιχειρηματικές

Γ) πλήρους ή μερικής απασχόλησης

Δ) ατομικές ή ομαδικές

Οι μεγαλύτερες δυσκολίες που αντιμετωπίζουν σήμερα οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις έχουν να κάνουν με την λήψη αποφάσεων οργανωτικής ή διαχειριστικής μορφής. Υπάρχουν δυο επίπεδα αποφάσεων, το ένα αναφέρεται στον παραγωγό-επιχειρηματία και το άλλο στο περιβάλλον του. Εάν η λήψη αποφάσεων του παραγωγού που αφορούν την παραγωγή και την διάθεση των προϊόντων είναι απλή διαδικασία, η προσαρμογή αυτών των αποφάσεων στο περιβάλλον που συνθέτουν οι αγορές, οι τιμές, οι νόμοι, οι μεταφορές, η έρευνα, η εκπαίδευση στην περιοχή που λειτουργεί η γεωργική εκμετάλλευση κάνει δύσκολο το έργο του επικεφαλής της γεωργικής εκμετάλλευσης ο οποίος πρέπει να λάβει τις αποφάσεις (Ζιωγάνας, 2003).

1.3 Η έννοια της γεωργικής οικονομικής ανάπτυξης

Ο όρος γεωργική οικονομική ανάπτυξη αποτελείται από δυο κλάδους αυτόν της γεωργικής και αυτόν της οικονομικής ανάπτυξης.

Με τον όρο γεωργική ανάπτυξη εννοούμε τις διαδικασίες κατά τις οποίες η γεωργία σε μια ορισμένη χρονική περίοδο και σε μια ορισμένη περιοχή επεκτείνει την παραγωγική ικανότητα της και την δραστηριότητα αξιοποιώντας τους διαθέσιμους συντελεστές με στόχο την αύξηση του συνολικού άρα και του κατά κεφαλήν γεωργικού εισοδήματος και κατ'επέκταση την βελτίωση του βιοτικού επιπέδου μιας κοινωνίας γεωργών.

Με τον όρο οικονομική ανάπτυξη εννοούμε τις διαδικασίες κατά τις οποίες μια οικονομία σε ορισμένο χώρο και χρόνο αυξάνει και επεκτείνει δραστηριότητες και την παραγωγική ικανότητα αξιοποιώντας τους διαθέσιμους πόρους με στόχο την αύξηση των οικονομικών μεγεθών όπως εισόδημα ατομικό και συνολικό, παραγωγή, απασχόληση, κατανάλωση, επένδυση κλπ.

Με τον όρο λοιπόν γεωργική οικονομική ανάπτυξη η για συντομία γεωργική ανάπτυξη εννοούμε κατ αρχήν την οικονομική ανάπτυξη του γεωργικού τομέα.

Θα πρέπει εδώ να διαφοροποιήσουμε τον ως άνω όρο από τον όρο αγροτική ανάπτυξη ο οποίος έχει μια ευρύτερη έννοια καθ' ότι αναφέρεται στο σύνολο του αγροτικού πληθυσμού. Η αγροτική ανάπτυξη αφορά πολλές διάφορες δραστηριότητες και εκτός της γεωργικής αφού σε αγροτικές περιοχές οι κάτοικοι δεν είναι μόνο κατ επάγγελμα γεωργοί αλλά και διάφοροι επαγγελματίες.

Για να κατανοήσουμε το πόσο σημαντική είναι η γεωργική ανάπτυξη πρέπει πρώτα να αναλύσουμε το πολύπλοκο και πολυσύνθετο αυτό αντικείμενο. Η γεωργία από μακροοικονομική άποψη περίπου καλύπτει τον βασικό τομέα της πρωτογενούς παραγωγής μας. Η γεωργική ανάπτυξη λοιπόν απευθύνεται γενικά στην γεωργία και ειδικά στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις.

Οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις όπως προαναφέραμε αποτελούν τεχνικό οικονομικές μονάδες η λειτουργία των οποίων έχει ως αποτέλεσμα την παραγωγή γεωργικών προϊόντων. Προαναφέραμε επίσης ότι συνηθέστεροι τύποι γεωργικών εκμεταλλεύσεων είναι αυτοί της φυτικής και της ζωικής παραγωγής.

Στον τομέα πρωτογενούς παραγωγής επεμβαίνει ο άνθρωπος και μέσα από τις γεωργικές εκμεταλλεύσεις με διάφορα μέσα αξιοποιεί την βιολογική αύξηση ζωντανών οργανισμών της φύσης για παραγωγή χρήσιμων προϊόντων. Οι παρεμβάσεις αυτές δεν ανήκουν όλες και αποκλειστικά στον κλάδο της γεωργικής οικονομικής αλλά και σε άλλους βιολογικούς και αγροτεχνικούς κλάδους οι οποίες όμως έχουν οικονομικό αντίκτυπο σε επίπεδο γεωργικής εκμετάλλευσης η σε επίπεδο περιοχής.

Η γεωργική ανάπτυξη συμπερασματικά προκύπτει από την ανάπτυξη των γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις στην μορφή και την οργάνωση τους έχουν προσαρμοστεί ανάλογα με τις διαφοροποιήσεις των συντελεστών παραγωγής, τεχνολογίας, σχέσεων μεταξύ των κλάδων παραγωγής, αγορών, πολιτικών κατευθύνσεων κλπ. Ανάλογα με τις αποφάσεις παραγωγής και εμπορίας καθορίζεται και η γεωργική ανάπτυξη οι οποίες όμως αποφάσεις καθώς και η αποτελεσματικότητά τους επηρεάζονται σημαντικά από το γενικό πλέγμα αποφάσεων σε πλαίσια πολιτικής, τιμών, αγορών, μεταφορών, έρευνας, εκπαίδευσης κλπ.

Βασικός παράγοντας όμως της ανάπτυξης των γεωργικών εκμεταλλεύσεων άρα και της γεωργικής ανάπτυξης είναι ο άνθρωπος ο οποίος με αναδίπλωση των δυνατοτήτων του παράγει αγαθά και υπηρεσίες χρησιμοποιώντας κατάλληλα τους συντελεστές. Ο άνθρωπος είναι αυτός που παίρνοντας πρωτοβουλίες, κατανοώντας τις ανάγκες των καταναλωτών και βελτιώνοντας τις βιολογικές, τεχνικές και οικονομικές σχέσεις της γεωργίας στο τέλος παράγει χρήσιμα προϊόντα.

Όλα αυτά απαιτούν πνευματική ικανότητα που επιτρέπουν κρίση σε κλίσεις και αξίες, εμπνέουν σε δράση μέσα από δημιουργική σκέψη. Η πρώτη κατηγορία απαιτούμενων πόρων για την γεωργική ανάπτυξη είναι λοιπόν αυτή που μόλις περιγράψαμε και ονομάζονται αυτοπαραγόμενοι. Η άλλη κατηγορία είναι οι οικονομικοί πόροι που αναφέρονται στην εξοικονόμηση εργασίας, εδάφους και κεφαλαίου σε δεδομένο επίπεδο τεχνολογίας και επειδή η τεχνολογία αλλά και οι άλλοι συντελεστές είναι σε διαρκή εξέλιξη είναι και όλη η γεωργική οικονομία σε συνεχή αλλαγή της διάρθρωσης.

Η γεωργική ανάπτυξη δεν συντελείται όμως μόνο με αποφάσεις που λαμβάνονται από τον γεωργό που διευθύνει μια γεωργική εκμετάλλευση. Πολλές είναι οι αποφάσεις που λαμβάνονται από άλλους και καθορίζουν το νομικό, θεσμικό, εμπορικό και κοινωνικό πλαίσιο μέσα στο οποίο κινούνται οι επαγγελματίες γεωργοί. Έτσι σε χώρες με υψηλά εισοδήματα με καλή διοικητική δομή και υψηλή συσσώρευση κεφαλαίων η ανάπτυξη προχωρά με πολύ γρηγορότερους ρυθμούς σε σύγκριση με χώρες χαμηλών εισοδημάτων (Ζιωγάνας, 2003).

1.4 Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του γεωργικού τομέα

Ο γεωργικός τομέας αποτελεί τον πυρήνα κάθε οικονομίας αναπτυγμένης, αναπτυσσόμενης ή ακόμη και υποανάπτυκτης. Και στις τρεις διαφορετικές οικονομίες αποτελεί την κινητήρια δύναμη αφού εξασφαλίζει με την παραγωγή της τα πλέον απαραίτητα αγαθά για την επιβίωση του ανθρώπου, είδη διατροφής και ένδυσης όπως και πολλά άλλα προϊόντα.

Η ανάγκη όμως για ιδιαίτερη μεταχείριση και αντιμετώπιση της οφείλεται στις σημαντικές διαφορές που υπάρχουν μεταξύ του γεωργικού και άλλων τομέων της οικονομίας.

A) Η γεωργία είναι απόλυτα συνδεδεμένη με τους φυσικούς και φυσιολογικούς νόμους.

A.1 Τα στάδια παραγωγής δεν μπορούν να επηρεασθούν από τεχνικές ή άλλες επιδράσεις του ανθρώπου και ρυθμίζονται από εποχικούς και φυσικούς παράγοντες σε συνδυασμό με τις δεδομένες φυσιολογικές ιδιότητες και εξελίξεις φυτών και ζώων.

A.2 Οι αποφάσεις παραγωγής είναι υποχρεωτικά συνδεδεμένες με την περιοχή όπου δραστηριοποιείται η γεωργική εκμετάλλευση διότι δεν μπορούν να παραβλεφθούν οι νόμοι της φύσης.

B) Στον γεωργικό τομέα και ειδικά οι ατομικές επιχειρήσεις είναι κατά κανόνα μικρές οικογενειακές επιχειρήσεις. Αυτό σημαίνει ότι το εισόδημα της εκμετάλλευσης είναι και το οικογενειακό με ότι κινδύνους αυτό συνεπάγεται.

Γ) Η εξάρτηση της γεωργικής εκμετάλλευσης από το έδαφος ως συντελεστή παραγωγής είναι πολύ μεγαλύτερη από ότι σε όλους τους άλλους τομείς. Έτσι στην βιομηχανία το έδαφος αποτελεί απλώς το οικόπεδο όπου εγκαθίσταται το εργοστάσιο, ενώ στην γεωργία έχει διπλό ρόλο. Πρώτον παρέχει στα φυτά τα απαραίτητα θρεπτικά συστατικά και το νερό και δεύτερον στην ζωική παραγωγή παρέχει στα ζώα τον απαραίτητο χώρο για διατήρηση, εκτροφή και μετακίνηση.

Τα τελευταία χρόνια ο περαιτέρω εκσυγχρονισμός της γεωργίας τείνει να μειώσει αισθητά την εξάρτηση της γεωργίας από το έδαφος με καινοτομίες στην παραγωγή όπως η υδροπονία που μετατρέπει την παραγωγή αγροτικών προϊόντων σε βιομηχανική παραγωγή χωρίς την εξάρτηση από το έδαφος.

Δ) Για τα πρώτα στάδια οικονομικής ανάπτυξης κάθε χώρας είναι βασικός ο ρόλος της γεωργίας, αφού παρέχει τα είδη διατροφής και ένδυσης αλλά και μια σειρά πολλών προϊόντων αναγκαίων και χρήσιμων στον πολιτισμό των ανθρώπινων κοινωνιών.

Ε) Μεγάλη είναι η σημασία των γεωργικών αγαθών στο διεθνές εμπόριο και στόχος κάθε κράτους θα έπρεπε να είναι το καταναμημένο σε ίσα μέρη εμπορικό ισοζύγιο. Στην χώρα μας δυστυχώς το ισοζύγιο αυτό είναι αρνητικό θέτοντας έτσι σε κίνδυνο την «εθνική κυριαρχία» λόγω εξάρτησης της χώρας σε πρώτης ανάγκης γεωργικά προϊόντα από αναπτυγμένες χώρες (κρέας, γάλα, τυροκομικά) και εκροής σημαντικών ποσών συναλλάγματος (Ζιωγάνας, 2003).

1.5 Παραδοσιακή και εκσυγχρονισμένη γεωργία

Η βιομηχανική επανάσταση δεν μπορούσε να αφήσει τον πρωτογενή τομέα ανεπηρέαστο. Η αντικατάσταση της ανθρώπινης εργασίας με μηχανήματα υψηλής τεχνολογίας επέφερε μια επανάσταση και στην γεωργία αυξάνοντας δραστικά την συμμετοχή του συντελεστή παραγωγής κεφάλαιο. Για πολύ μεγάλο διάστημα και μέχρι τις αρχές του 19ου αιώνα η μοναδική εξέλιξη από τα πρωτόγονα εργαλεία ως μέσα παραγωγής ήταν η εμφάνιση του αρότρου γύρω στο 3200 π.Χ. Σταδιακά και κυρίως μετά το 1950 στην διαδικασία παραγωγής και οργάνωσης των γεωργικών εκμεταλλεύσεων η βιομηχανία έγινε βασικός προμηθευτής τεχνολογίας υποκαθιστώντας σε μεγάλο βαθμό τον συντελεστή παραγωγής ανθρώπινη εργασία.

Από την επίσης σημαντική ανάπτυξη της χημείας και της φυσικής αυξήθηκε σημαντικά η παραγωγικότητα που έκανε όμως αναπόφευκτη την χρήση

φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων και βελτιωμένων σπορών με αποτέλεσμα το κεφάλαιο να αποκτήσει κυρίαρχη σημασία ως συντελεστής παραγωγής.

Στην σημερινή γεωργική οικονομία είναι πλέον προφανές πως ο ρόλος του συντελεστή παραγωγής κεφάλαιο έχει μια σταθερά αυξανόμενη χρησιμοποίηση λόγω των συνεχόμενων τεχνολογικών εξελίξεων αλλά και την ανάπτυξη νέων μέσων παραγωγής.

A. Παραδοσιακή γεωργία

Πριν από το δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο τα απασχολούμενα στην γεωργία άτομα έφθαναν στην Ελλάδα το 55 % των απασχολούμενων στο σύνολο της ελληνικής οικονομίας. Η ελληνική γεωργία είχε τα χαρακτηριστικά μιας κλειστού τύπου οικονομίας με έντονα τα χαρακτηριστικά της χωρικής μορφής και της αυτάρκους παραγωγής. Αναλύοντας αυτή την κατάσταση μπορούμε να περιγράψουμε την παραδοσιακή γεωργία ως την γεωργία στην οποία εφαρμόζονται οι συντελεστές παραγωγής με παραδοσιακό τρόπο και έλλειψη της εξέλιξης .

Έτσι παρατηρείται:

- έλλειψη μόρφωσης των γεωργών
- χρησιμοποίηση μόνο ίδιων παραδοσιακών παραγωγικών μέσων
- παραδοσιακοί κλάδοι γεωργικής παραγωγής
- έλλειψη χρηματοδοτικών δυνατοτήτων
- γεωργική ανάπτυξη με βραδείς και χαμηλούς ρυθμούς
- στάσιμο οργανωτικό και θεσμικό πλαίσιο
- μέθοδοι παραγωγής και τεχνολογίας σε χαμηλό επίπεδο

Αποτέλεσμα όλων αυτών είναι οι γεωργοί να παραμένουν ιδιαίτερα αδύναμοι να ακολουθήσουν τις εξελίξεις και να μένουν εγκλωβισμένοι στα δίχτυα μιας μακροχρόνιας ισορροπίας λόγω της αβεβαιότητας της φύσης και της αγοράς.

B. Εκσυγχρονισμένη γεωργία

Μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο η γεωργική οικονομία στην χώρα μας δέχθηκε την επίθεση της σύγχρονης τεχνολογίας και των καινοτομιών φεύγοντας

σταδιακά από την παραδοσιακή γεωργία και λαμβάνοντας τα χαρακτηριστικά μιας εκσυγχρονισμένης γεωργίας. Ο συντηρητισμός και η επιφυλακτικότητα αντικαταστάθηκαν από συνεχή ενημέρωση για σύγχρονα μέσα παραγωγής, σύγχρονες μεθόδους με αποτέλεσμα την αύξηση των προϊόντων, την υψηλή εμπορευματοποίηση της παραγωγής. Παράλληλα η πολιτεία προχώρησε στην ανάπτυξη υπηρεσιών με στόχο την διαρκή άνοδο της μορφωτικής στάθμης των γεωργών, την βελτίωση του μεγέθους και του τεμαχισμού των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, την ιδανική σύνθεση του γεωργικού προϊόντος και των συντελεστών παραγωγής.

Όλα αυτά συνθέτουν τα χαρακτηριστικά μιας εκσυγχρονισμένης γεωργίας που μέσω της εφαρμογής της σύγχρονης τεχνολογίας και των καινοτομιών αξιοποιεί την δυναμικότητα του εδάφους, χρησιμοποιεί επενδύσεις και ερευνητικά αποτελέσματα για να φθάσει σε πρόσθετα οικονομικά οφέλη μέσα σε μια ανοιχτή παγκοσμιοποιημένη οικονομία (Ζιωγάνας, 2003).

1.6 Χρήση της τεχνολογίας και των καινοτομιών στη γεωργία

Στην γεωργία ως τεχνολογία εννοούμε την εφαρμογή γνωστών τεχνικών, οικονομικών και οργανωτικών μέσων και μεθόδων στην παραγωγική διαδικασία (εφαρμοσμένη τεχνολογία), ενώ ως καινοτομία θεωρούμε την εφαρμογή νέων τεχνικών, και οργανωτικών μέσων και μεθόδων στη παραγωγική διαδικασία, εφαρμογή που είναι άγνωστη σε μια ορισμένη κοινωνία και περιοχή αλλά εφαρμόσιμη στην πράξη και ικανή να μετατοπίσει σε υψηλότερα επίπεδα τη συνάρτηση της παραγωγής.

Στην Ελλάδα η χρήση τεχνολογίας και καινοτομιών ξεκίνησε ουσιαστικά μετά το τέλος του εμφύλιου πόλεμου με βάση την οικονομική βοήθεια των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής και εντατικοποιήθηκε μετά την ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα σημερινή Ευρωπαϊκή Ένωση. Μέχρι αυτή την περίοδο η εμβρυακή κατάσταση της ελληνικής βιομηχανίας καθώς και οι πολλές

εθνικές περιπέτειες (ελληνοτουρκικοί, βαλκανικοί, παγκόσμιοι πόλεμοι) δεν επέτρεψαν ουσιαστικές τεχνολογικές μεταβολές.

Από τις αρχαϊκές μεθόδους καλλιέργειας στη γεωργία που επικρατούσαν μέχρι τον πρώτο παγκόσμιο, στην κλασική παραδοσιακή γεωργία στο διάστημα του μεσοπόλεμου η χώρα μας από το 1950 άρχισε μια προσπάθεια εκσυγχρονισμού της γεωργίας μέσω της χρήσης τεχνολογιών και καινοτομιών. Έτσι ιδρύθηκαν από το υπουργείο γεωργίας υπηρεσίες με στόχο την εφαρμογή της πολιτικής των κίνητρων χρήσης τεχνολογιών (επιδοτήσεις), την οργάνωση αγροτικής πίστης (καλλιεργητικά δάνεια) με αποτέλεσμα την αλλαγή νοοτροπίας του γεωργικού πληθυσμού. Η αναγνώριση της γεωπονικής επιστήμης από τους γεωργούς, η αποδοχή των καινοτομιών και η χρήση των τεχνολογιών είχε ως αποτέλεσμα την βελτίωση της παραγωγικότητας της εργασίας, την βελτίωση των αποδόσεων των καλλιεργειών και ζώων και γενικά την αύξηση του γεωργικού προϊόντος που έφερε αύξηση του γεωργικού εισοδήματος και άνοδο του βιοτικού επιπέδου στον αγροτικό τομέα. Στον αντίποδα είχαμε μια βαθμιαία υποκατάσταση του ανθρώπινου δυναμικού από τα γεωργικά μηχανήματα κυρίως με παράλληλη διαρθρωτική ανακατανομή του γεωργικού πληθυσμού σε μη γεωργικές δραστηριότητες και την μείωση αυτού αλλά και του οικονομικά ενεργού γεωργικού πληθυσμού (Ζιωγάνας, 2003).

1.7 Προκλήσεις για τον σχεδιασμό της αναδιάρθρωσης του πρωτογενούς αγροτικού τομέα

Η κατάσταση της ελληνικής γεωργικής οικονομίας, με αρνητικό εμπορικό ισοζύγιο, ερημωμένη ύπαιθρο, θα μπορούσε μόνο προκλήσεις για σχεδιασμό αναδιάρθρωσης να δημιουργήσει. Οι προκλήσεις αυτές αφορούν εν πρώτης την πολιτεία ως διαμορφωτή του απαραίτητου νομικού και θεσμικού πλαισίου, αλλά και όλους τους λοιπούς εμπλεκόμενους στην διαδικασία παραγωγής, επεξεργασίας, τυποποίησης, διάθεσης των αγροτικών προϊόντων καθώς επίσης και τους ειδικούς σύμβουλους και ερευνητές.

- Διαρθρωτικός ανασχηματισμός της γεωργίας

Ο διαρθρωτικός ανασχηματισμός της γεωργίας αναφέρεται στην βελτίωση της υποδομής, την διάρθρωση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και ειδικά της χρησιμοποίησης καινοτομιών για άμεση ποιοτική και ποσοτική αναβάθμιση των προϊόντων. Παράλληλα μέσω ενός διαρθρωτικού ανασχηματισμού μπορεί να επιτευχθεί συμπίεση του κόστους παραγωγής και εμπορίας των παραγόμενων προϊόντων (Ζιωγάνας, 2003).

1.8 Πολιτική και χρήση των φυτοφαρμάκων στην Ελλάδα

Η αναγνώριση της γεωπονικής επιστήμης από τους γεωργούς, η χρήση τεχνολογιών και καινοτομιών στις παραγωγικές διαδικασίες κατά το διάστημα εκσυγχρονισμού της ελληνικής γεωργίας οδήγησαν σε εντατικοποίηση της γεωργίας που απαιτούσε πλέον όλο και μεγαλύτερες ποσότητες εισροών τις οποίες ανέλαβε να καλύψει ένας νέος τομέας παραγωγής ο τομέας παραγωγής λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων.

Στον τομέα λιπασμάτων υπήρξε και κρατική παρέμβαση με μονάδες παραγωγής στην χώρα μας, ενώ στον τομέα φυτοφαρμάκων η παραγωγή ελέγχεται από λίγες μεγάλες εταιρείες στην μεγάλη τους πλειοψηφία πολυεθνικές. Ο τομέας εισάγει την πρώτη ύλη, συσκευάζει και διανέμει τα σκευάσματα μέσα από περίπου 2000 καταστήματα.

Η τεχνολογική επανάσταση ονόμασε τις τελευταίες 4 δεκαετίες ως χημική περίοδο αφού με τις καινοτομίες στην χρήση χημικών προϊόντων η γεωργική οικονομία κατάφερε να ξεφύγει από την αβεβαιότητα της φύσης και να μεταμορφωθεί από παραδοσιακή σε μια εκσυγχρονισμένη γεωργία. Παρακάτω επισημαίνονται κάποιες περιβαλλοντικές επιπτώσεις από την κατανάλωση αυτών των φυτοφαρμάκων (Εταιρεία Αγροτικής Οικονομίας, 1998).

1.9 Επιπτώσεις από την χρήση των φυτοφαρμάκων

Η χρήση λοιπόν των φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων εκτός από τις θετικές (προστασία από τους εχθρούς των καλλιεργειών, αύξηση αποδόσεων, βελτίωση της ποιότητας των παραγόμενων προϊόντων και αύξηση των εισοδημάτων των γεωργών) έχει παρά πολλές αρνητικές για τον άνθρωπο και το περιβάλλον επιπτώσεις. Έρευνες έχουν δείξει ότι στους αγρότες τα ποσοστά εμφανίσεως λευχαιμίας, Πάρκινσον, νευρογεννητικών ασθενειών, καρκίνου στόμαχου, εγκέφαλου, ύπατος, προστάτη και του δέρματος είναι πολύ μεγαλύτερα από τα αντίστοιχα στον υπόλοιπο πληθυσμό. Παράλληλα μεταφέροντας δραστικές ουσίες στο προϊόν δημιουργούν μια έμμεση επαφή με τον καταναλωτή η οποία ενδέχεται να είναι αιτία πολλών κρουσμάτων ανάλογων ασθενειών στους καταναλωτές .

Οι αρνητικές επιπτώσεις της χρήσης λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων από την γεωργική οικονομία στο περιβάλλον είναι δύσκολο να αποτιμηθούν, έχουν διαπιστωθεί όμως:

- εξάντληση και καταστροφή των υδάτινων πόρων σε συνδυασμό με τα φαινόμενα ρύπανσης και μόλυνσης
- συμβολή στην ατμοσφαιρική ρύπανση με το βρωμιούχο μεθύλιο που βλάπτει το όζον, εκτεταμένη χρήση πλαστικών, παραγωγή μεθανίου που επιτείνει το φαινόμενο του θερμοκηπίου
- υπερκατανάλωση ενέργειας λόγω μηχανικής εργασίας, παραγωγής συνθετικών λιπασμάτων φυτοφαρμάκων και ζωοτροφών
- απώλεια της βιοποικιλότητας με την διατήρηση ελάχιστων νησίδων φυσικής ζωής που ασφυκτιούν από την χρήση χημικών.

Με την συμβολή τους αυτή μπορούν μέσω των επιφανειακών αλλά και των υπόγειων υδάτων να ρυπάνουν και περιοχές μακριά από τον τόπο καλλιέργειας, επηρεάζοντας καταστροφικά την βιοποικιλότητα των περιοχών και ειδικότερα των υδατοσυστημάτων και των γύρω από αυτά χερσαίων οικοσυστημάτων καθώς επεκτείνουν την διάβρωση του εδάφους.

Οι ως άνω διαπιστώσεις οδήγησαν τις χώρες της ευρωπαϊκής ένωσης στην λήψη μέτρων εναντίον της αλόγιστης χρήσης λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων με την θέσπιση νομών περί ορθής καλλιεργητικής πρακτικής και την οργάνωση πιστοποιητικών πρωτοκόλλων περί ολοκληρωμένης διαχείρισης (Εταιρεία Αγροτικής Οικονομίας, 1998).

ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

2.1 Βασικές έννοιες

Αγροτικά Προϊόντα: ‘Προϊόντα χαρακτηρίζουμε κάθε τι που προσφέρεται στην αγορά, για χρήση ή κατανάλωση και μπορεί να ικανοποιεί τις ανάγκες του καταναλωτή. **Αγροτικά προϊόντα** είναι εκείνα που έχουν σχέση με την πρωτογενή παραγωγή’ (Γαλάνης, 1995: 89).

Πιστοποίηση: ‘Πιστοποίηση είναι η διαδικασία που μπορούμε να κάνουμε σαν εταιρεία για να αποδείξουμε ότι ακολουθούμε ένα πρότυπο του συστήματος της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης’ (Κοκκινάκης, 2009).

Προϊόντα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης: Προϊόντα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης είναι εκείνα που παράγονται σύμφωνα με συγκεκριμένους κανόνες και προδιαγραφές με σκοπό να προστατευθεί η υγεία των καταναλωτών και το περιβάλλον. Όσον αφορά αυτό το σύστημα, χρησιμοποιούνται εγκεκριμένα φυτοφάρμακα για συγκεκριμένες καλλιέργειες και εφόσον η χρήση τους θεωρηθεί απαραίτητη. Επίσης χρησιμοποιούνται λιπάσματα στις αναγκαίες ποσότητες. Γίνονται έλεγχοι και εργαστηριακές αναλύσεις εδάφους πριν από τη χρήση κάποιου φυτοφαρμάκου ή λιπάσματος ώστε να διαγνώσουν κάποιες ανάγκες σε θρεπτικά συστατικά.

Στη μονάδα καλλιέργειας πρέπει να τηρείται ένα ημερολόγιο εργασιών έτσι ώστε αν διαγνωστεί κάποιο πρόβλημα να ανατρέξουμε σε αυτό το εγχειρίδιο και να δούμε ποιο λάθος προέκυψε. Είναι απαραίτητο να γνωρίζουμε την ποιότητα του εδάφους της συγκεκριμένης καλλιέργειας καθώς επίσης την υγρασία και τις προηγούμενες καλλιέργειες ώστε να εφαρμοστεί η καλύτερη πρακτική (Γεωργιοπούλου, 2006).

Το Σύστημα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης, είναι μια εναλλακτική της συμβατικής, φιλοπεριβαλλοντική μέθοδος παραγωγής, σύμφωνα με την οποία ο παραγωγός μειώνει δραστικά τη χρήση χημικών σκευασμάτων και την ανεξέλεγκτη εφαρμογή καλλιεργητικών παρεμβάσεων. Είναι υποχρεωμένος να ακολουθήσει συγκεκριμένους

κανόνες παραγωγής, σύμφωνα με τις υποδείξεις επιβλέποντα Γεωπόνου και να τηρεί αρχεία καταγραφών των πρακτικών που εφαρμόζει, με στόχο τη διασφάλιση της υγείας του καταναλωτή και την προστασία του περιβάλλοντος.

Η πιστοποίηση με συστήματα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης αποτελεί εμπορικό διαβατήριο για την προώθηση φρούτων και λαχανικών στην Ε.Ε. Η πιστοποίηση αποτελεί διαβεβαίωση προς τους πελάτες ότι τα προϊόντα είναι ασφαλή και είναι εγγύηση ότι εφαρμόζεται η σχετική νομοθεσία που αφορά στην παραγωγή των προϊόντων αυτών (Ionian, 2009).

Ορθή Γεωργική Πρακτική: ‘Η ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων και η ορθή χρήση των εισροών με σκοπό την εξασφάλιση της οικονομικής βιωσιμότητας της γεωργικής εκμετάλλευσης και της αειφορίας’ (Agrool, 2009).

2.2 Ζήτηση πιστοποιημένων προϊόντων στην εγχώρια και διεθνή αγορά

Την τελευταία εικοσαετία του περασμένου αιώνα εκτός από τον πλήρη εκσυγχρονισμό της γεωργικής οικονομίας σε όλες τις χώρες της ευρωπαϊκής ένωσης με αποτέλεσμα την αύξηση της παραγωγής αγροτικών προϊόντων, είχαμε παράλληλα και την αλλαγή στον τρόπο διάθεσης των προϊόντων αυτών στον καταναλωτή.

Στα μεγάλα αστικά κέντρα των ανεπτυγμένων χωρών τα οπωροπωλεία των συνοικιών αντικαταστάθηκαν από αλυσίδες πολυκαταστημάτων (SUPERMARKET) που προσέφεραν στο καταναλωτή μεγαλύτερη ποικιλία προϊόντων και πάνω από όλα εξοικονόμηση χρόνου για τον αγοραστή ο οποίος είχε πλέον την δυνατότητα να καλύψει το μεγαλύτερο ποσοστό αναγκών του σε ένα χώρο. Σήμερα στο Ηνωμένο Βασίλειο τα πολυκαταστήματα αυτά κατέχουν το 90% των πωλήσεων αγροτικών προϊόντων. Στην χώρα μας η εξέλιξη στον τομέα αυτό τα τελευταία χρόνια έχει ξεπεράσει κάθε πρόβλεψη καθώς μετά τις εξαγορές ελληνικών πολυκαταστημάτων (ΑΒ Βασιλόπουλος, Μαρινόπουλος) από ξένες αλυσίδες, το μερίδιο της αγοράς που αυτές κατείχαν αυξάνεται συνεχώς μετά την εγκατάσταση στην Ελλάδα των

γερμανικών κολοσσών LIDL κ.α. Τελευταία εξέλιξη είναι η προσθήκη στον μεγάλο αριθμό προϊόντων και η κατηγορία των νωπών γεωργικών προϊόντων.

Αναμενόμενο ήταν ότι με το μέγεθος των καταστημάτων δεν θα υπήρχε πλέον και η προσωπική επαφή του καταναλωτή με τον πωλητή, ο οποίος ήταν και κατά κάποιον τρόπο και πιστοποιητής του προϊόντος (γνώριζε τον παραγωγό).

Η κατάσταση αυτή έκανε επιτακτική κατ' αρχήν την ανάγκη σήμανσης των αγροτικών προϊόντων. Σήμερα επομένως επικρατεί η πιστοποίηση αυτή της φυτικής παραγωγής βάσει των ελληνικών επιδοτούμενων προτύπων AGRO 2.1 & 2.2 του AGROCERT και βάσει του ιδιωτικού (μη επιδοτούμενου) πρωτοκόλλου GLOBALGAP της FOODPLUS (EUREP).

Η ανάπτυξη των παραπάνω συστημάτων οφείλεται στη ζήτηση από πλευράς των καταναλωτών, των οικονομικά αναπτυγμένων χωρών, ποιοτικών προϊόντων που παρήχθησαν πλήρως ελεγχόμενα με τις μικρότερες δυνατόν επιπτώσεις στο περιβάλλον.

Η στροφή της κοινωνίας στην συνέχεια προς την προστασία του περιβάλλοντος αλλά και της υγείας του ανθρώπου από την αλόγιστη εκμετάλλευση του εδάφους, των υδάτινων πόρων λόγω εντατικοποίησης της παραγωγής αγροτικών προϊόντων οδήγησε έτσι τις κυβερνήσεις στην οργάνωση διεθνώς αναγνωρισμένων συστημάτων γεωργικής εκμετάλλευσης (ορθή γεωργική πρακτική) και στην συνέχεια στην πιστοποίηση των παραγόμενων αγροτικών προϊόντων.

Σήμερα η πιστοποίηση των αγροτικών προϊόντων αποτελεί πλέον μονόδρομο για την εμπορευματοποίηση αυτών σε διεθνές επίπεδο (Ευαγγελόπουλος, 2009).

Θα πρέπει εδώ να σημειώσουμε ότι βασικός παράγοντας αύξησης της ζήτησης πιστοποιημένων προϊόντων αποτελεί η κατάλληλη συσκευασία και ειδική σήμανση του προϊόντος έτσι ώστε να είναι δυνατή η διαφοροποίηση του από προϊόντα συμβατικών καλλιεργειών

2.3 Τα συστήματα ποιότητας στην πρωτογενή παραγωγή

Στην Ελλάδα εφαρμόζονται επομένως επίσημα δυο συστήματα ποιότητας που αφορούν την πρωτογενή παραγωγή των γεωργικών προϊόντων. Το πρώτο είναι το σύστημα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης καλλιεργειών το οποίο εφαρμόζεται σύμφωνα με το εθνικό πρότυπο AGRO 2.1 & 2.2 του Ο.Π.Ε.ΓΕ.Π. και αφορά τη πιστοποίηση του συστήματος παραγωγής των γεωργικών προϊόντων. Η κυριότερη αρχή της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης είναι η ελαχιστοποίηση των εισροών δηλαδή των φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων, έτσι ώστε να επιτυγχάνεται το οικονομικότερο δυνατό αποτέλεσμα με την ελάχιστη δυνατή περιβαλλοντική επιβάρυνση.

Το δεύτερο σύστημα αφορά την παραγωγή προϊόντων σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό πρωτόκολλο GLOBALGAP. Το GLOBALGAP είναι ένα πρωτόκολλο παραγωγής γεωργικών προϊόντων που δημιουργήθηκε από τις μεγαλύτερες ευρωπαϊκές αλυσίδες σουπερμάρκετ και έχει τεθεί ως εμπορική προδιαγραφή για την αποδοχή των γεωργικών προϊόντων στις ευρωπαϊκές αγορές. Το GLOBALGAP βασίζεται στην τήρηση των κωδίκων Ορθής Γεωργικής Πρακτικής (Good Agricultural Practice-GAP) και αφορά τη πιστοποίηση του γεωργικού προϊόντος.

Εκτός από τα παραπάνω συστήματα παραγωγής που αφορούν τη χρήση κωδίκων ορθής Γεωργικής Πρακτικής και Ολοκληρωμένης Διαχείρισης Καλλιεργειών υπάρχει και μια άλλη μορφή καλλιέργειας η οποία είναι η βιολογική γεωργία. Με τον όρο βιολογική γεωργία εννοούμε την παραγωγή προϊόντων χωρίς καθόλου χρήση φυτοφαρμάκων ή λιπασμάτων. Επιτρέπεται μόνο η χρήση συγκεκριμένων βιολογικών σκευασμάτων. Το μοναδικό μειονέκτημα που έχει η βιολογική γεωργία έναντι των δυο παραπάνω συστημάτων παραγωγής (AGRO, EUREPGAP) είναι ότι δεν μπορεί να εφαρμοσθεί πάντα με επιτυχία σε όλες τις καλλιέργειες ή σε ευαίσθητες περιοχές που παρουσιάζουν εξάρσεις σε εχθρούς ή ασθένειες. Σίγουρα όμως αποτελεί μια μορφή καλλιέργειας που έχει μέλλον στην Ελλάδα δεδομένου ότι ως χώρα βρισκόμαστε στις τελευταίες θέσεις παραγωγής βιολογικών προϊόντων στην ΕΕ.

Από την άλλη πλευρά η εφαρμογή του συστήματος Ολοκληρωμένης Διαχείρισης ή των κωδίκων Ορθής Γεωργικής Πρακτικής είναι συστήματα παραγωγής που μπορούν

να εφαρμοσθούν με επιτυχία σε όλες τις καλλιέργειες, εφόσον πληρούνται συγκεκριμένες απαιτήσεις που αφορούν τόσο τους παραγωγούς που θα ενταχθούν στο σύστημα ποιότητας όσο και τους επιστημονικά υπεύθυνους γεωτεχνικούς που θα αναλάβουν την καθοδήγηση των παραγωγών. Με άλλα λόγια η Ολοκληρωμένη Διαχείριση Καλλιεργειών και η τήρηση των κωδίκων Ορθής Γεωργικής Πρακτικής (GAP) μέσα από τη χρήση των προαναφερόμενων προτύπων αποτελεί σήμερα το μέσο μετάβασης από τη συμβατική γεωργία σε περισσότερο «αιεφόρες» μορφές παραγωγής γεωργικών προϊόντων (Καλτσής, 2009).

2.4 Συμβατική Γεωργία-Ολοκληρωμένη Διαχείριση Καλλιεργειών-Βιολογική Γεωργία

Σίγουρα η συμβατική γεωργία και η βιολογική αποτελούν τα δυο άκρα στον τρόπο καλλιέργειας με την χρυσή τομή να αποτελεί η ολοκληρωμένη διαχείριση καλλιεργειών, η οποία ενσωματώνει στοιχεία και από τις δυο και ως σύστημα παραγωγής στοχεύει πρωτίστως στην ποιότητα και ασφάλεια ολόκληρης της παραγωγικής διαδικασίας μέσω φιλοπεριβαλλοντικών και νομικών απαιτήσεων.

Σε επίπεδο θεμελιωδών αρχών, στα συστήματα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης, ελάχιστα στοιχεία από την συμβατική γεωργία έχουμε, ενώ βρίσκονται κοντύτερα στις αρχές της βιολογικής γεωργίας με την έννοια ότι και οι δύο αποτελούν μεθόδους παραγωγής που στοχεύουν στην μείωση των αρνητικών περιβαλλοντικών επιδράσεων. Σε αντίθεση με την συμβατική γεωργία ο απλός χειρισμός των περιθωρίων και ακαλλιέργητων γειτονικών εκτάσεων εντάσσεται εδώ σε ένα γενικότερο πλαίσιο παραγωγικής διαδικασίας με σεβασμό προς το περιβάλλον.

Παρά τις ομοιότητες όμως μεταξύ της βιολογικής γεωργίας και της ολοκληρωμένης διαχείρισης σε σχέση με την συμβατική, οι δυο ως άνω μέθοδοι παρουσιάζουν πάρα πολύ σημαντικές διαφορές μεταξύ τους.

Η βιολογική γεωργία, που ξεκίνησε ουσιαστικά ως μια κριτική ενάντια στην συμβατική και ειδικότερα στην χρήση χημικά παραγόμενων εισροών, εκφράζει σήμερα μια ευρέως αναγνωρισμένη μέθοδο παραγωγής νομικά κατοχυρωμένη από

την Ευρωπαϊκή Ένωση. Το περιβάλλον είναι σε πρώτη προτεραιότητα και οι εισροές είναι απόλυτα ελεγχόμενες και μόνο σε βιολογικά σκευάσματα.

Η Ολοκληρωμένη διαχείριση από την άλλη μεριά, ενώ πηγάζει και αυτή από τους προβληματισμούς που δημιούργησαν οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις της συμβατικής γεωργίας, θεωρεί ότι η χρήση χημικών εισροών είναι επιζήμια μόνο στην υπερβολή τους, στοχεύοντας έτσι περισσότερο στον περιορισμό τους παρά στην εξάλειψή τους. Αυτό επιβεβαιώνεται από την ενεργό συμμετοχή σε αυτή χημικών βιομηχανιών. Επιπλέον, το σκεπτικό της μείωσης των εισροών σχετίζεται περισσότερο με την μείωση κόστους και την βελτιστοποίηση της αποτελεσματικότητας παρά σε καθαρά περιβαλλοντικά κριτήρια (Μαργαριτόπουλος, 2009).

2.5 Περιγραφή συστημάτων ποιότητας πρωτογενούς παραγωγής

Τα συστήματα πιστοποίησης ποιότητας πρωτογενούς παραγωγής, είτε είναι το σύστημα ολοκληρωμένης διαχείρισης καλλιεργειών (AGRO 2.1 & 2.2) είτε το σύστημα ορθής γεωργικής πρακτικής σύμφωνα με το πρωτόκολλο GLOBALGAP προϋποθέτει για την εφαρμογή του τα εξής:

1. Καλλιεργητικές οδηγίες από εξουσιοδοτημένο γεωπόνο προς τους παραγωγούς.

Οι παραγωγοί είναι υποχρεωμένοι να λαμβάνουν και να ακολουθούν ελεγχόμενα συγκεκριμένες γραπτές οδηγίες καλλιέργειας από εξουσιοδοτημένους γεωτεχνικούς του Ο.Π.Ε.ΓΕ.Π. Ειδικότερα για θέματα φυτοπροστασίας οι παραγωγοί λαμβάνουν αναλυτική γραπτή οδηγία με την ακριβή ποσότητα του φυτοπροστατευτικού σκευάσματος που θα χρησιμοποιήσουν, το χρόνο επέμβασης, την υπολειμματικότητα του σκευάσματος, τον προστατευτικό εξοπλισμό που θα πρέπει να χρησιμοποιούν κάθε φορά κλπ.

2. Τήρηση ημερολόγιου εργασιών και ενεργειών που λαμβάνουν χώρα στην γεωργική εκμετάλλευση.

Οι παραγωγοί είναι υποχρεωμένοι να καταγράφουν όλες τις επεμβάσεις μετά την λήψη των οδηγιών από τον γεωπόνο ανά ημερομηνία, έτσι ώστε να μπορεί να ελεγχθεί η σωστή εφαρμογή τους.

Η καταγραφή αυτή πρέπει να γίνεται σε έντυπα του συστήματος και να είναι πάντα διαθέσιμο για τυχόν δειγματοληπτικές ή μη επιθεωρήσεις.

3. Εκπαιδεύσεις παραγωγών.

Από το σύστημα οργανώνονται σειρά σεμιναρίων και εκπαιδεύσεων και οι παραγωγοί είναι υποχρεωμένοι να λαμβάνουν μέρος με στόχο την συνεχή επιμόρφωση σε θέματα σωστής φυτοπροστασίας, έκπλυσης και ρύθμισης ψεκαστικών μηχανημάτων, καταστροφής κενών δοχείων φυτοφαρμάκων κλπ.

4. Διενέργεια εργαστηριακών αναλύσεων.

Κατά το διάστημα εφαρμογής του συστήματος ποιότητας λαμβάνουν χώρα μια σειρά από εργαστηριακές αναλύσεις, όπως αναλύσεις εδάφους και φύλλων. Οι συγκεκριμένες αναλύσεις βοηθούν τον γεωπόνο να διαγνώσει τις ακριβείς ποσότητες λιπασμάτων που έχει ανάγκη η καλλιέργεια χωρίς να υπάρξει επιβάρυνση στο περιβάλλον ή και οικονομική επιβάρυνση του παραγωγού. Επίσης διενεργούνται αναλύσεις χημικών υπολειμμάτων φυτοφαρμάκων στο τελικό προϊόν από διαπιστευμένα εργαστήρια.

5. Προστασία του περιβάλλοντος.

Το σύνολο των καλλιεργητικών εφαρμογών που λαμβάνουν χώρα στη γεωργική εκμετάλλευση γίνονται πάντα με γνώμονα την τεκμηριωμένη προστασία του περιβάλλοντος. Η εφαρμογή των λιπασμάτων για παράδειγμα βασίζεται στον υπολογισμό των απαιτήσεων της καλλιέργειας, που προέρχεται από τον υπολογισμό των θρεπτικών στοιχείων του εδάφους ή των φύλλων, όπως και στην απόσταση της γεωργικής εκμετάλλευσης από επιφανειακά νερά και πηγές χωρίς να δημιουργείται έτσι μεγάλη επιβάρυνση στο περιβάλλον. Επίσης η εφαρμογή της χημικής μεθόδου φυτοπροστασίας επιλέγεται ως η τελευταία λύση και αφού προηγουμένως έχουν χρησιμοποιηθεί καλλιεργητικά και μηχανικά μέσα αντιμετώπισης ενώ μελετώνται οι παράμετροι που έχουν άμεση επίπτωση στο περιβάλλον π.χ. εξάντληση υδάτινων πόρων, νιτρορύπανση κ.α.

6. Προστασία του παραγωγού.

Σημαντικός παράγοντας επίσης που λαμβάνεται υπόψη κατά την εφαρμογή ενός συστήματος AGRO ή GLOBALGAP είναι η προστασία και η ασφάλεια της

σωματικής υγείας όλων εκείνων των ανθρώπων που έχουν συμβάλει στην παραγωγή του προϊόντος. Για το λόγο αυτό λοιπόν κρίνεται ως υποχρεωτική η χρήση προστατευτικού εξοπλισμού από τους παραγωγούς και το εργατικό προσωπικό, κατά τη διάρκεια των φυτοπροστατευτικών επεμβάσεων. Επιπλέον σε όλη τη διάρκεια παραγωγής του προϊόντος θα πρέπει να έχουν εκτιμηθεί όλοι οι πιθανοί κίνδυνοι που μπορεί να προκαλέσουν βλάβες στο προσωπικό.

7. Χρόνος έναρξης συγκομιδής.

Ο σχεδιασμός και των δυο συστημάτων ποιότητας βασίζεται στο γεγονός ότι η έναρξη της συγκομιδής των γεωργικών προϊόντων γίνεται μετά το πέρας της υπολειμματικής διάρκειας των φυτοφαρμάκων. Όλα τα φυτοφάρμακα αναφέρουν στην ετικέτα τους τον αριθμό των ημερών που πρέπει να παρέλθει από την ημέρα της εφαρμογής τους μέχρι την έναρξη της συγκομιδής του προϊόντος. Το χρονικό διάστημα αυτό ονομάζεται χρόνος αναμονής πριν την συγκομιδή (PHI-Pre Harvest Interval) και η τήρησή του αποτελεί νομοθετική απαίτηση όχι μόνο για τους παραγωγούς που ανήκουν σε συστήματα ποιότητας αλλά και για όλους τους παραγωγούς της συμβατικής γεωργίας. Οι παραγωγοί λοιπόν που ανήκουν στα παραπάνω συστήματα πιστοποίησης ξεκινούν τη συγκομιδή κατόπιν γραπτής εντολής του γεωπόνου, ο οποίος έχει υπολογίσει τους χρόνους υπολειμματικότητας όλων των φυτοφαρμάκων αλλά έχει λάβει υπόψη του και τις εργαστηριακές αναλύσεις υπολειμματικότητας των χημικών που έχουν χρησιμοποιηθεί στη καλλιέργεια.

8. Ιχνηλασιμότητα.

Μια τελευταία αλλά αρκετά σημαντική πτυχή στην εφαρμογή ενός συστήματος AGRO ή GLOBALGAP αποτελεί η εφαρμογή του συστήματος της ιχνηλασιμότητας. Με τον όρο ιχνηλασιμότητα εννοούμε τη πλήρη κωδικοποίηση του προϊόντος, έτσι ώστε να αναγνωρίζει κανείς το όνομα του παραγωγού, το αγροτεμάχιο από το οποίο προήλθε, την ημερομηνία συγκομιδής του αλλά και το σύνολο των καλλιεργητικών φροντίδων που έχει δεχθεί. Η ιχνηλασιμότητα του προϊόντος μπορεί να αποδειχθεί σωτήρια στην περίπτωση που θα πρέπει για κάποιους λόγους να γίνει απόρριψη μιας παρτίδας ενός παραγωγού ή κάποιου μόνο αγροτεμαχίου. Σκεφθείτε τι θα γινόταν στην περίπτωση που τα προϊόντα πολλών παραγωγών ήταν ομογενοποιημένα (μη ιχνηλάσιμα) και θα έπρεπε να απορριφθεί μόνο το προϊόν ενός παραγωγού. Στο σημείο αυτό επίσης, θα πρέπει να

επισημάνουμε ότι για να φθάσει ένα γεωργικό προϊόν στο στάδιο να κωδικοποιηθεί ως πιστοποιημένο, θα πρέπει να πληροί όλες τις προβλεπόμενες απαιτήσεις των προτύπων πιστοποίησης και να έχουν πραγματοποιηθεί οι προβλεπόμενες αναλύσεις υπολειμμάτων, οι οποίες επικυρώνουν την ορθή λειτουργία του συστήματος ποιότητας.

Μετά την πλήρη ανάπτυξη και εφαρμογή του συστήματος ποιότητας ο παραγωγός ή η Ομάδα Παραγωγών υποβάλλει αίτηση σε κάποιο αναγνωρισμένο Φορέα Πιστοποίησης ο οποίος είναι εγκεκριμένος να πιστοποιεί τα συγκεκριμένα πρότυπα (AGRO 2, GLOBALGAP). Στη συνέχεια διενεργείται η επιθεώρηση αξιολόγησης από τον Φορέα Πιστοποίησης και ανάλογα με το βαθμό συμμόρφωσης οδηγούμαστε στην πιστοποίηση του προϊόντος (GLOBALGAP) ή του συστήματος ποιότητας (AGRO 2) (Καλτσής, 2009).

2.6 Πλεονεκτήματα εφαρμογής Ολοκληρωμένης Διαχείρισης

- ‘Προϊόντα με σήμανση ποιότητας
- Αύξηση παραγωγικότητας, αποδοτικότητας και κερδοφορίας της γεωργικής εκμετάλλευσης
- Σταθερή και αξιόπιστη απόδοση της παραγωγής
- Μείωση κόστους παραγωγής
- Προστασία της υγείας των παραγωγών από την ανεξέλεγκτη χρήση των φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων
- Διείσδυση σε νέες αγορές στην Ελλάδα και το εξωτερικό που απαιτούν πλέον πιστοποιημένα προϊόντα (αλυσίδες supermarkets)
- Διακίνηση ασφαλών και πλήρως ελεγχόμενων, για τον καταναλωτή, προϊόντων αυξάνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την ελκυστικότητα και ανταγωνιστικότητά τους
- Αύξηση εμπιστοσύνης και πλήρης εξασφάλιση απαιτήσεων του καταναλωτή
- Αναβαθμισμένη φιλοπεριβαλλοντική διαχείριση που διασφαλίζει το γεωργικό περιβάλλον για τις επόμενες γενιές με σεβασμό και διατήρηση στους ωφέλιμους οργανισμούς

- Προσαρμογή στα νέα δεδομένα μιας σύγχρονης και ποιοτικής ευρωπαϊκής γεωργικής πρακτικής' (Novacert, 2009).

2.7 Μία σωστή εφαρμογή της Ο.Δ.Κ. προσφέρει:

- Αυξάνει την εμπιστοσύνη του καταναλωτή όσον αφορά στην ποιότητα του προϊόντος και στη σωστή χρήση αγροχημικών.
- Αυξάνει την αποδοτικότητα και την κερδοφορία της καλλιέργειας που δεν χρησιμοποιεί με αποτελεσματικό τρόπο τα φυτοπροστατευτικά προϊόντα και τηρεί ελλιπή μέτρα καταγραφής και ελέγχου εχθρών και ασθενειών.
- Δίνει σταθερή και αξιόπιστη απόδοση και παραγωγή, αυξάνοντας την αποδοτικότητα της βιομηχανίας.
- Μειώνει το μέγεθος και τη σοβαρότητα των προσβολών από εχθρούς και ασθένειες
- Μειώνει τις πιθανότητες εμφάνισης προβλημάτων ανθεκτικότητας
- Διασφαλίζει το γεωργικό περιβάλλον για τις επόμενες γενεές
- Δημιουργεί νέες δυνατότητες για τις υπάρχουσες καλλιέργειες, προϊόντα και τεχνολογίες (Μαργαριτόπουλος, 2009).

Η Ο.Δ.Κ. διεκδικεί σήμερα τον τίτλο του ισχυρότερου παράγοντα αναγνώρισης των παραγωγών, βελτιώνοντας την άποψη της κοινής γνώμης όσον αφορά τη γεωργία και το κατά πόσο αυτή σήμερα σέβεται το περιβάλλον και αποτελεί ασφαλή διαδικασία. Το γεγονός αυτό φαίνεται να γίνεται σιγά σιγά βίωμα στους Έλληνες παραγωγούς, οι οποίοι μετά τις αρχικές τους αμφιβολίες και επιφυλάξεις, αποδέχονται όλο και περισσότεροι το σύστημα της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης, θεωρώντας το ως μονόδρομο για την επιβίωση της παραγωγής τους στις αγορές του άμεσου μέλλοντος.

Σίγουρα η μετάβαση από μία «συμβατική» προσέγγιση της γεωργίας σε μία φιλοπεριβαλλοντική, «αιεφόρο» ανάπτυξη μέσω της εφαρμογής αναγνωρισμένων συστημάτων διαχείρισης αποτελεί χρονοβόρα και κοπιαστική διαδικασία, της οποίας η αποδοχή και πλήρης τήρηση προϋποθέτει ειδικές και εξειδικευμένες γνώσεις,

καταγραφές, συνεχή έλεγχο και προγραμματισμό. Η μέχρι τώρα όμως εμπειρία έδειξε ότι αποτελεί παράλληλα και μία εφικτή και προσοδοφόρα προσπάθεια. Προϋπόθεση επιτυχίας αποτελούν η πίστη των παραγωγών στο σύστημα, η ενεργός συμμετοχή όλων των παραγόντων, η επάρκεια σε γεωτεχνική γνώση καθώς και η επιλογή ενός κατάλληλου τεχνικού συμβούλου υποστήριξης (Μαργαριτόπουλος, 2009).

2.8 Πρότυπα Ο. Δ. Κ.

Μετά τα τελευταία και σοβαρότατα διατροφικά σκάνδαλα (τρελές αγελάδες, μεταλλαγμένα τρόφιμα) ο καταναλωτής είχε αρχίσει να αγχώνεται, να ανησυχεί και να πανικοβάλετε με όσα συμβαίνουν γύρω από την ασφάλεια και την υγιεινή των τροφίμων. Επομένως οι μεγάλες προμηθευτικές αλυσίδες Super Markets λαμβάνοντας υπόψη αυτή την ανησυχία ίδρυσαν τα πρότυπα Globalgap και Agro 2.1-2.2 που προαναφέραμε (Novacert, 2009).

Σε ανταπόκριση των αιτημάτων που είχαν οι καταναλωτές και με συνέπεια απέναντι τους, οι λιανοπωλητές και οι παγκόσμιοι προμηθευτές τους δημιούργησαν έτσι μια σειρά προτύπων πιστοποίησης συγκεκριμένων αγροτικών τομέων. (Q and D, 2009)

Τα πρότυπα αναλύονται παρακάτω:

GLOBALGAP

Το πρότυπο αυτό είναι μια διεθνής πρωτοβουλία και ιδρύθηκε το 1997. Το Globalgap ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις των ασφαλών τροφίμων που παράγονται με σεβασμό στα ζητήματα ευημερίας, υγείας, ασφάλειας των εργαζομένων και προστασίας του περιβάλλοντος. Η πιστοποίηση με το πρωτόκολλο Globalgap αφορά γεωργικές εκμεταλλεύσεις νωπών φρούτων και λαχανικών οι οποίες θέλουν να επιδείξουν την συμμόρφωση τους με τις προδιαγραφές της παγκόσμιας αγοράς (Geoepilogi, 2009).

Ο στόχος του συγκεκριμένου προτύπου είναι να διασφαλιστεί η ακεραιότητα, η διαφάνεια και η εναρμόνιση των παγκόσμιων γεωργικών προτύπων. Με το Globalgap μπορούν να πιστοποιηθούν μεγάλο ποσοστό γεωργικών εκμεταλλεύσεων νωπών φρούτων και λαχανικών οι οποίες θέλουν να επιδείξουν την συμμόρφωση τους στους κανόνες ασφάλειας των τροφίμων (Q and D, 2009).

Τα οφέλη από την εφαρμογή του προτύπου Globagap είναι :

- ‘Διασφάλιση των αποδόσεων των καλλιεργειών και του εισοδήματος του παραγωγού.
- Μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των γεωργικών δραστηριοτήτων.
- Ανταπόκριση στην απαίτηση της κοινωνίας και της αγοράς για προστασία του περιβάλλοντος για γεωργικά προϊόντα λιγότερο επιβαρημένα από συνθετικές χημικές ουσίες’ (Q and D, 2009).

Agro 2.1

Σκοπός του προτύπου Agro 2.1 είναι η καθιέρωση και η ενδυνάμωση συστήματος διαχείρισης για την άσκηση της γεωργίας υπό όρους οι οποίοι να σέβονται το περιβάλλον, την ποιότητα των γεωργικών προϊόντων και την υγεία των καταναλωτών.

Μια γεωργική εκμετάλλευση οδηγείται να διαμορφώσει πολιτική και να θέσει συγκεκριμένους στόχους, λαμβάνοντας υπόψη τις νομικές απαιτήσεις, τις ισχύουσες προδιαγραφές για τα γεωργικά προϊόντα, καθώς και τις πληροφορίες για σημαντικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Το πρότυπο αυτό βρίσκει εφαρμογή στα περιβαλλοντικά θέματα που η γεωργική εκμετάλλευση δύναται να θέσει υπό τον έλεγχό της και να έχει συγκεκριμένη δυνατότητα παρέμβασης’ (Eurocert, 2006).

Agro 2.2

Το πρότυπο Agro 2.2 καθορίζει τις απαιτήσεις προς τις οποίες πρέπει να συμμορφώνεται μια καλλιέργεια για να μπορεί να αποδεικνύει την ικανότητά της και την δυνατότητα της να εφαρμόζει σύστημα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης στη γεωργία στον τομέα της φυτικής παραγωγής. Το συγκεκριμένο πρότυπο εφαρμόζεται ως προς τα περιβαλλοντικά θέματα που σχετίζονται με την καλλιέργεια των φυτών (Eurocert, 2006).

2.9 Παρούσα Κατάσταση, Μέλλον & Προοπτική

Η Ελληνική και όχι μόνο αγορά δεν είναι ακόμα σε θέση να διαχωρίσει εμπορικά τα πιστοποιημένα γεωργικά προϊόντα από τα προϊόντα συμβατικής γεωργίας. Σε αντίθεση με τα προϊόντα βιολογικής καλλιέργειας που τυποποιούνται και σημαίνονται για να είναι εύκολα αναγνωρίσιμα από τον καταναλωτή, στα προϊόντα ολοκληρωμένης διαχειρίσεις δεν υπάρχει κάτι παρόμοιο. Υπάρχει ένα μεγάλο έλλειμμα αξιοπιστίας από τον καταναλωτή στο σύστημα της πιστοποίησης το οποίο βασικά οφείλεται στην έλλειψη επαρκούς προβολής των συστημάτων. Από την άλλη πλευρά ο παραγωγός που ανήκει στο σύστημα δεν έχει οφέλη και κίνητρα από την ένταξη του στο σύστημα αφού επωμίζεται το κόστος της εφαρμογής χωρίς να απολαμβάνει καλύτερες τιμές από τους αγοραστές των προϊόντων του, σε σχέση με συνάδελφους παραγωγούς οι οποίοι παράγουν συμβατικά και με αμφιλεγόμενες πολλές φορές καλλιεργητικές πρακτικές ως προς την ασφάλεια των παραγόμενων προϊόντων και προς το περιβάλλον.

Εδώ ακριβώς εντοπίζεται ο ρόλος του κράτους, το οποίο θα έπρεπε να ηγηθεί μιας προσπάθειας η οποία όχι μόνο να συμβάλει στην μετατροπή της συμβατικής γεωργίας σε περισσότερο αειφορα συστήματα παραγωγής δίνοντας το μήνυμα για περισσότερο ανταγωνιστικά προϊόντα αλλά διασφαλίζοντας την δημόσια υγεία και την προστασία του καταναλωτή, να ικανοποιήσει και τον τομέα της πρωτογενούς παραγωγής με μεγαλύτερα έσοδα.

Από όλα τα παραπάνω λοιπόν γίνεται κατανοητό ότι η πιστοποίηση των γεωργικών προϊόντων μέσω των προτύπων AGRO 2 και GLOBALGAP αποτελούν το μέσο για να γίνουν τα γεωργικά προϊόντα ανταγωνιστικά όχι μόνο στην ελληνική αλλά και την διεθνή αγορά παρέχοντας συγχρόνως πολλαπλά οφέλη για όλους τους εμπλεκόμενους στη διατροφική αλυσίδα, από τους παραγωγούς μέχρι τους συσκευαστές και τον τελικό καταναλωτή (Καλτσής, 2009).

ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΠΡΩΩΘΗΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

3.1 Βασικές Έννοιες

Όταν ο Άνταμ Σμίθ το 1776 είπε πώς ο μοναδικός σκοπός της παραγωγής είναι αυτός της κατανάλωσης, στην ουσία περιέγραφε και αποτύπωνε αυτό που τα τελευταία χρόνια είναι γνωστό ως έννοια του **μάρκετινγκ**. Η κεντρική ιδέα του μάρκετινγκ έχει να κάνει με το συνδυασμό των δυνατοτήτων μιας εταιρείας με τις επιθυμίες των πελατών με σκοπό έτσι να επιτυγχάνονται οι στόχοι και των δύο πλευρών (MacDonald, 2001).

Ένας άλλος ορισμός με βάση τον Γαλάνη (1995:51) θεωρεί ότι:

‘Το **μάρκετινγκ** δεν είναι απλά ένα σύνολο από κανόνες, δεν είναι μόνο μια μεθοδολογία. Το **μάρκετινγκ** είναι μια συστηματική διαδικασία στα πλαίσια της επιχείρησης, που κατευθύνει όλες τις ενέργειες της στον πελάτη. Η φιλοσοφία της επιχείρησης που αποδέχεται το μάρκετινγκ, είναι ότι το κέρδος επιτυγχάνεται μέσα από την ικανοποίηση των αναγκών του πελάτη. Είναι πολύ σημαντικό να γνωρίζουμε τι θέλουν να αγοράσουν οι πελάτες μας, που και πώς το αγοράζουν, τότε και γιατί το χρησιμοποιούν. Όλα αυτά τα παραπάνω, καλούνται στο μάρκετινγκ απαιτήσεις ή αλλιώς ανάγκες των πελατών. Αν γνωρίζουμε ότι το προϊόν μας καλύπτει τις ανάγκες των πελατών μας, τότε η πώληση του προϊόντος μας είναι φυσικό επακόλουθο’.

3.2 Μάρκετινγκ Αγροτικών Προϊόντων

‘**Μάρκετινγκ αγροτικών προϊόντων** είναι ένα σύστημα ορθολογικών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων που εφαρμόζεται από τις επιχειρήσεις για να μπορούν να διαγνώσουν έγκαιρα , τις ανάγκες και απαιτήσεις της αγοράς, ώστε να προγραμματίσουν και να αναπτύξουν τέτοια προϊόντα που να καλύπτουν αυτές τις ανάγκες’ (Γαλάνης, 1995: 57).

Συνδεδετικό κρίκο των γεωργικών εκμεταλλεύσεων με τον καταναλωτή αποτελούν μεγάλες επιχειρήσεις που επεξεργάζονται τυποποιούν και προμηθεύουν γεωργικά προϊόντα–τρόφιμα στον τελικό καταναλωτή. Παρεμβάλλονται δηλαδή μεταξύ παραγωγού (αγρότη) και καταναλωτή. Η παρεμβολή αυτή,ονομαζόμενη αγροτικό μάρκετινγκ, είναι απαραίτητη για να αποτυπώσει τις προτιμήσεις, ανάγκες, απαιτήσεις και γενικά τις επιθυμίες των καταναλωτών που είναι αυτές που θα πρέπει να κατευθύνουν τον αγρότη σε κάθε του ενέργεια για την παραγωγή κατάλληλων προϊόντων και στις προδιαγραφές που ζητούν οι καταναλωτές.

Έτσι δημιουργήθηκαν τμήματα έρευνας που υλοποιήθηκαν με σκοπό την εισαγωγή νέων προϊόντων που ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις των καταναλωτών όπως είναι τα πιστοποιημένα προϊόντα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης. Με την προσπάθεια αυτή του αγρότη η προώθηση αυτών των προϊόντων έγινε καλύτερη σε μεγάλο βαθμό. Με την εξέλιξη τελευταία των γεωργικών εκμεταλλεύσεων σε τεχνικό–οικονομικές μονάδες μεγάλου μεγέθους όπως προαναφέραμε και στο πρώτο κεφάλαιο, το αγροτικό μάρκετινγκ εντάσσεται πλέον στην οργάνωση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων που δεν έχουν πλέον μόνο παραγωγικές διαδικασίες αλλά αναλαμβάνουν και την προβολή και προώθηση των παραγόμενων προϊόντων (Γαλάνης, 1995).

3.3 Η συμβολή της ποιότητας στην προώθηση των αγροτικών προϊόντων

Η εντατικοποίηση της παραγωγής, η ανάπτυξη των μεταφορικών μέσων, η παγκοσμιοποίηση της αγοράς, αλλά και η στροφή των καταναλωτών ειδικά στην Ευρωπαϊκή Ένωση σε προϊόντα ποιοτικά με σεβασμό στο περιβάλλον έκαναν αναγκαία την ανάπτυξη σε παγκόσμιο επίπεδο εναρμονισμένων προτύπων ποιότητας.

Κάτω από τις νέες συνθήκες που διαμορφώνονται η ποιότητα έχει αποκτήσει στρατηγική σημασία. Ως εκ τούτου οι παραγωγοί πρέπει να κινούνται προς μια προσέγγιση που εστιάζει περισσότερο στην ικανοποίηση των αναγκών και των απαιτήσεων των καταναλωτών μέσω της διαφοροποίησης των προϊόντων του, με βάση την πιστοποιημένη ποιότητα.

Ήδη στις αναπτυγμένες χώρες προϊόντα συμβατικής καλλιέργειας έχουν αντικατασταθεί πλήρως από προϊόντα ολοκληρωμένης διαχείρισης με την πιστοποίηση Globalgap.

Στο πλαίσιο αυτό βασικό ρόλο έχει πλέον η ανταγωνιστικότητα των παραγόμενων προϊόντων και η πιστοποίηση είναι ιδιαίτερα αναγκαία, διότι δημιουργεί ένα διαρκές ανταγωνιστικό πλεονέκτημα για τις επιχειρήσεις και τις καθιστά ικανές να αντεπεξέλθουν στις συνθήκες έντονου ανταγωνισμού που επικρατούν.

Έργαλείο λοιπόν για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας είναι η εφαρμογή των αρχών της ποιότητας .

Η ποιότητα είναι εργαλείο με το οποίο:

- 1) Θα συγκρατηθούν και θα επεκταθούν οι αγορές της Ελλάδας
- 2) Θα οργανωθεί και θα βελτιωθεί η εγχώρια παραγωγή
- 3) Θα συγκρατηθούν οι θέσεις εργασίας και τα εισοδήματα
- 4) Θα δοθεί ταυτότητα στα εγχώρια προϊόντα

Ειδικότερα όμως με την πιστοποίηση ποιότητας επιτυγχάνεται:

- 1) Αξιοποίηση της γεωργικής παραγωγής
- 2) Προστασία του εισοδήματος των παραγωγών
- 3) Προστασία της δημόσιας υγείας
- 4) Προστασία του εισοδήματος των καταναλωτών
- 5) Ελεύθερη διακίνηση των αγαθών στην αγορά
- 6) Αύξηση της προστιθέμενης αξίας
- 7) Αύξηση της καταλληλότητας των προϊόντων
- 8) Μείωση των εισαγόμενων προϊόντων από τρίτες χώρες
- 9) Αύξηση της εγχώριας ανταγωνιστικότητας
- 10) Σταδιακή αύξηση της ανταγωνιστικότητάς των Ελληνικών προϊόντων στις διεθνείς αγορές.
- 11) Αύξηση της εγχώριας ζήτησης

12)Βελτίωση της Εθνικής οικονομίας

Με όλα τα παραπάνω είναι πλέον σαφές ότι η ανταγωνιστικότητα εξαρτάται σε ένα μεγάλο ποσοστό από την πιστοποίηση ποιότητας των αγροτικών προϊόντων. Δεν αρκεί απλώς τα προϊόντα να είναι ποιοτικά, αλλά και πιστοποιημένα' (Σκουταρίδης, 2005).

3.4 Ασφάλεια των αγροτικών προϊόντων

Το Σύστημα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης στη γεωργική παραγωγή αποτελεί ένα σύστημα οργάνωσης μιας γεωργικής εκμετάλλευσης που περιλαμβάνει την Ορθή Γεωργική Πρακτική, την ασφάλεια και την υγιεινή των εργαζομένων, την ασφάλεια των προϊόντων καθώς και την Ιχνηλασιμότητα και έχει ως στόχο την ανάπτυξη και προώθηση μιας βιώσιμης και περιβαλλοντικά υπεύθυνης γεωργικής εκμετάλλευσης.

Επομένως παρέχεται η δυνατότητα στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις να αναπτύξουν ένα σύστημα διαχείρισης για τη διασφάλιση της ποιότητας καθώς και την ασφάλεια αυτών (Onned, 2009).

Η ασφάλεια των τροφίμων είναι θέμα απόλυτα ουσιώδες. Οι καταναλωτές ζητούν τρόφιμα υψηλής ποιότητας και ωφέλιμα για την υγεία. Απαιτούν και θέλουν να εμπιστεύονται τα προϊόντα που αγοράζουν (Σκουταρίδης, 2005).

Την ασφάλεια των αγροτικών προϊόντων και γενικότερα των τροφίμων πρέπει να τη θεωρούμε υποχρεωτική και δεδομένη και να την διασφαλίζουμε με επίσημους έλεγχους μέσω ενός ολοκληρωμένου εθνικού σχεδίου το οποίο να υλοποιείται και εποπτεύεται από μια κεντρική αρμόδιο αρχή.

Από την άλλη μια ορθολογική πολιτική πιστοποιημένης ποιότητας με αρχές βιώσιμης φιλοπεριβαλλοντικής ανάπτυξης που στηρίζεται στην διαφοροποίηση και ενίσχυση των προϊόντων ποιότητας, όπως απαιτούν οι σύγχρονες αγορές, είναι βασική προϋπόθεση για μια ανταγωνιστική ελληνική αγροτική παραγωγή.

Έχοντας ως κεντρική κατεύθυνση την διασφάλιση της ποιότητας και την ανάδειξη της ταυτότητας των γεωργικών προϊόντων της χώρας μας, είναι αναγκαίο να αναπτυχθούν και καθιερωθούν κατάλληλες διαδικασίες και συστήματα παραγωγής και ελέγχου, ώστε οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις, μέσω των συστημάτων αυτών, να παράγουν ασφαλή προϊόντα που να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις των καταναλωτών και να σέβονται το περιβάλλον (Βάγιας, 2009).

ΤΕΤΑΡΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

4.1 Εισαγωγή

Για την συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία πραγματοποιήθηκε πρωτογενής και δευτερογενής έρευνα. Η δευτερογενής έρευνα πραγματοποιήθηκε με την συλλογή αξιόπιστης βιβλιογραφίας και σελίδων στο internet με θέμα τα αγροτικά προϊόντα, γενικότερα την γεωργία και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του γεωργικού τομέα καθώς επίσης και την χρήση των φυτοφαρμάκων μέσα στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις και την επίδρασή τους. Τέλος αναλύσαμε βασικές έννοιες της πιστοποίησης, την ζήτηση των πιστοποιημένων προϊόντων και πως μπορεί ο θεσμός αυτός να θεωρηθεί ως εργαλείο για την προώθηση των αγροτικών προϊόντων.

4.2 Πρωτογενής Έρευνα

Υλοποιήθηκε πρωτογενής έρευνα όσον αφορά τα πιστοποιημένα αγροτικά προϊόντα στην περιοχή της Ιεράπετρας.

Διενεργήθηκε ποσοτική έρευνα υπό τη μορφή ερωτηματολογίων. Το ερωτηματολόγιο είναι μια γρήγορη τεχνική συλλογής δεδομένων και πληροφοριών. Ένα μεγάλο πλεονέκτημα του ερωτηματολογίου είναι ότι μπορεί σε σύντομο χρονικό διάστημα να συσσωρευτεί μεγάλος όγκος ερευνητικού υλικού. Η διαφορά του με την συνέντευξη είναι το γεγονός ότι είναι ανώνυμο και η ειλικρίνεια των απαντήσεων είναι ευκολότερη και χωρίς φυσικά τον φόβο του ελέγχου (Νόβα-Καλτσούνη, 2006).

4.3 Ερευνητικός στόχος

Για την υλοποίηση της πτυχιακής εργασίας κρίνεται απαραίτητο και σημαντικό να καθοριστεί ο ερευνητικός στόχος. Στόχος της έρευνας ήταν να διερευνηθεί η στάση των καταναλωτών απέναντι στα πιστοποιημένα αγροτικά προϊόντα καθώς επίσης, η αντίληψη των παραγωγών όσον αφορά την καλλιέργεια αυτών και κατά πόσο πιστοποιούν τα προϊόντα τους στην περιοχή της Ιεράπετρας και

αν έχει αλλάξει κάτι μετά από αυτή την ενέργεια. Σκοπός λοιπόν της πτυχιακής εργασίας ήταν να ανιχνεύσει και να καταγράψει τις απόψεις και τις αντιδράσεις των καταναλωτών για την πιστοποίηση των αγροτικών προϊόντων, αν μπορούν να διαχωρίσουν αυτά τα προϊόντα από τα συμβατικά και γενικά αν αυτή η πιστοποίηση έχει επιδράσει θετικά στην προώθηση αυτών και πολλά άλλα.

4.4 Ερωτηματολόγια

Στην παρούσα πτυχιακή Θα ερευνηθούν δύο ειδών ερωτηματολόγια διότι χρειάστηκαν πληροφορίες σε δύο κλάδους για να αξιολογηθεί και να τελειοποιηθεί η συγκεκριμένη εργασία. Ο ένας κλάδος είναι εκείνος των παραγωγών και ο άλλος των καταναλωτών. Θέλαμε να καταγράψουμε και τις δυο απόψεις και γνώμες για το καλύτερο αποτέλεσμα.

Συντάχθηκε ερωτηματολόγιο 30 εντύπων για καταναλωτές και 30 για παραγωγούς εκ των οποίων απαντήθηκαν τελικά τα 23 των παραγωγών και τα 30 των καταναλωτών στην περιοχή της Ιεράπετρας.

Η συγκεκριμένη περιοχή της Ιεράπετρας επιλέχθηκε για τις εκατοντάδες εκτάσεις γεωργικών εκμεταλλεύσεων που υπάρχουν και την παραγωγή χιλιάδων τόνων αγροτικών προϊόντων ετησίως.

Όσον αφορά τον παραγωγό θέλαμε να ερευνήσουμε αν παράγει πιστοποιημένα προϊόντα, αν η πολιτεία τον ωθεί με διάφορα προγράμματα ώστε να καταφέρει να παράγει ένα πιστοποιημένο προϊόν, αν οι υποδομές και οι προϋποθέσεις για την παραγωγή αυτών των προϊόντων στην περιοχή που δραστηριοποιείτε είναι καλές ή όχι και πολλά άλλα.

Τέλος για τον καταναλωτή ρωτήσαμε αν γνωρίζει καταρχήν τον όρο της πιστοποίησης, κατά πόσο μπορεί να διαχωρίσει ένα βιολογικό προϊόν από ένα πιστοποιημένο, αν πρέπει να είναι ακριβότερο, εάν θεωρεί ότι έχει φυτοφάρμακα και σε τι βαθμό πιστεύει ότι υπάρχουν αυτή τη στιγμή στην εγχώρια αγορά πιστοποιημένα προϊόντα.

4.5 Περιορισμοί στην έρευνα

Η συγκεκριμένη έρευνα διενεργήθηκε μόνο για την περιοχή της Ιεράπετρας. Επομένως υπήρχε περιορισμός ως προς τα άτομα που θα συμπλήρωναν τα έντυπα, δεν ήταν εφικτό να ερωτηθούν παραγωγοί και καταναλωτές από διαφορετική περιοχή.

ΠΕΜΠΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

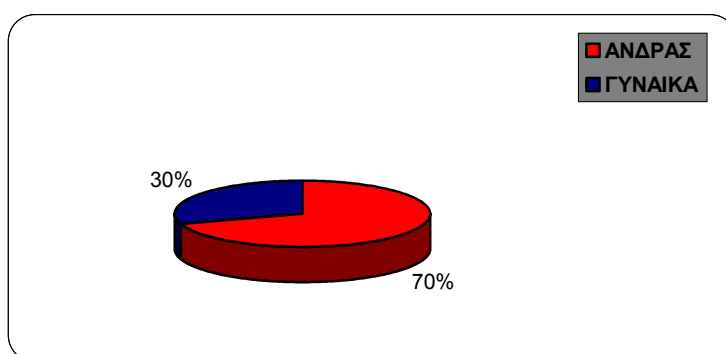
Παρακάτω παρατίθεται μια-μια ερώτηση μαζί με το σχεδιάγραμμα της και το αποτέλεσμα αυτής. Το πρώτο ερωτηματολόγιο των καταναλωτών αποτελείται από 10 ερωτήσεις και στη συνέχεια το δεύτερο ερωτηματολόγιο των παραγωγών με 10 ερωτήσεις, αντίστοιχα.

5.1 ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗΣ

5.1.1 Δημογραφικά χαρακτηριστικά

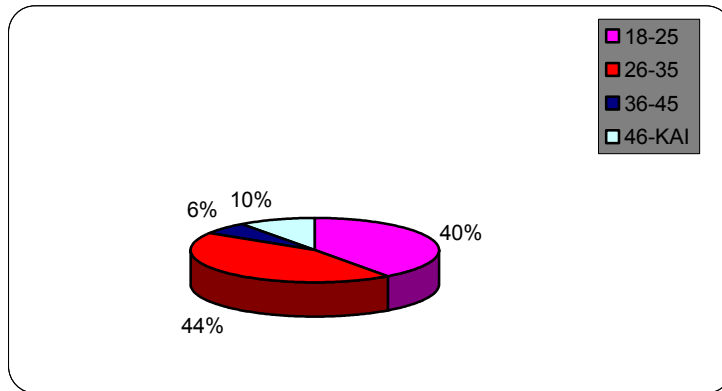
Φύλο: Όπως φαίνεται από το σχεδιάγραμμα το 70% του δείγματος μας είναι άντρες και το 30% είναι γυναίκες.

Σχεδιάγραμμα 5.1 Φύλο

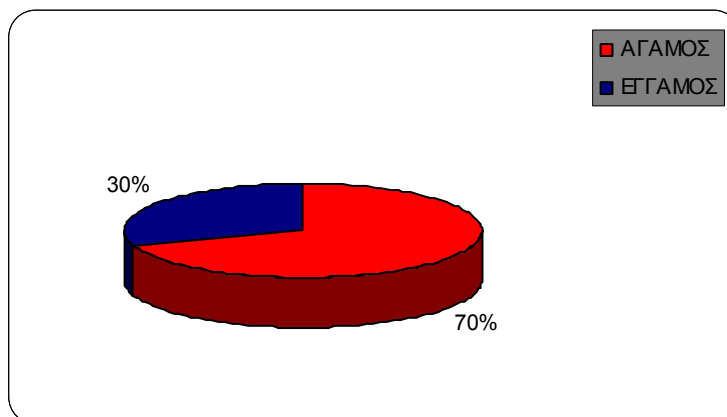
Έτος γέννησης: Το 44% των ερωτηθέντων είναι ηλικίας 26-35, το 40% ηλικίας 18-25, το 10% είναι 46+ και το 6% είναι ηλικίας 36-45.

Σχεδιάγραμμα 5.2 Έτος γέννησης

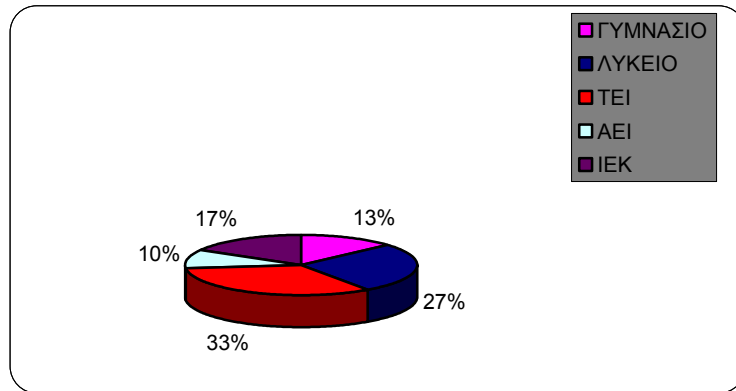
Οικογενειακή κατάσταση: Όπως φαίνεται στο σχεδιάγραμμα το 70% του δείγματος δεν είναι παντρεμένοι και το 30% είναι.

Σχεδιάγραμμα 5.3 Οικογενειακή κατάσταση

Σπουδές: Το 33% είναι απόφοιτοι Τ.Ε.Ι., το 27% είναι Λυκείου, το 17% είναι Ι.Ε.Κ., το 13% είναι απόφοιτοι Γυμνασίου και το μόλις 10% είναι απόφοιτοι Α.Ε.Ι.

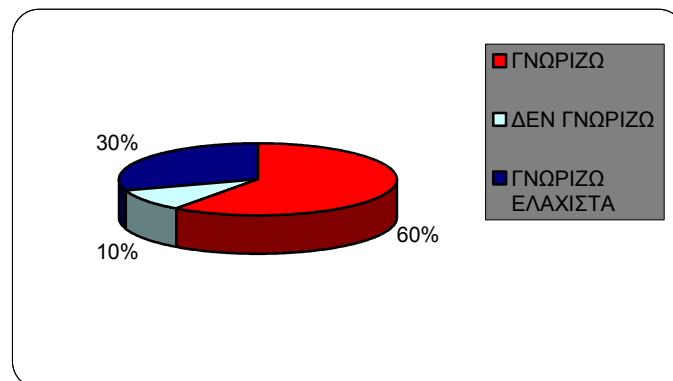
Σχεδιάγραμμα 5.4 Σπουδές

5.1.2 Ερωτηματολόγιο

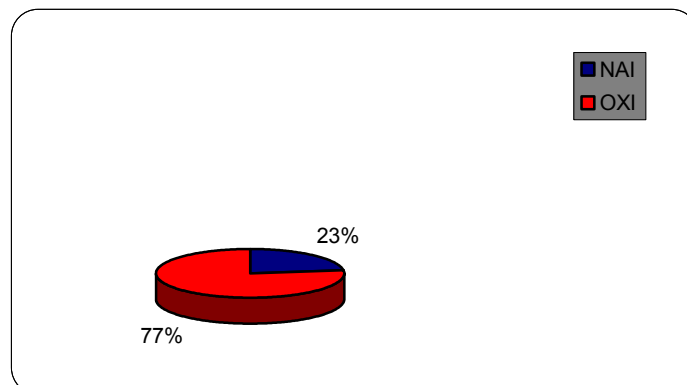
Ερώτηση 1η: Γνωρίζετε τι σημαίνει ο όρος πιστοποίηση στα αγροτικά προϊόντα;
 Το 60% του δείγματος μας γνωρίζει τι σημαίνει ο όρος πιστοποίηση στα αγροτικά προϊόντα ενώ το 30% γνωρίζει ελάχιστα και το 10% δεν γνωρίζει καθόλου.

Σχεδιάγραμμα 5.5 Σημασία του όρου της Πιστοποίησης

Ερώτηση 2η: Θεωρείτε ότι ο όρος βιολογικά προϊόντα και ο όρος πιστοποιημένα προϊόντα είναι ο ίδιος;
 Το 77% των ερωτηθέντων απάντησαν όχι και το 23% απάντησαν ναι.

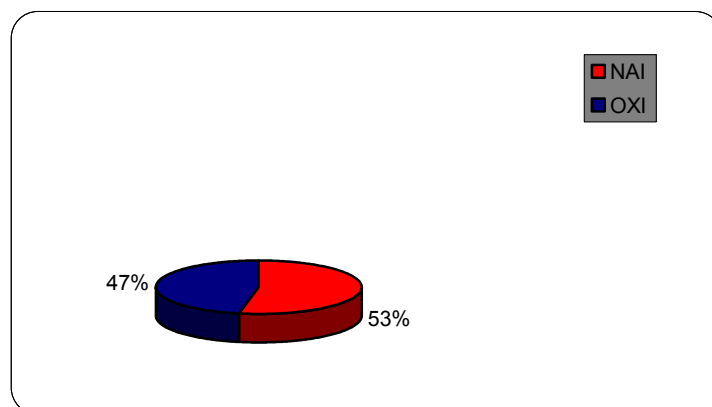
Σχεδιάγραμμα 5.6 Ο όρος Βιολογικά και Πιστοποιημένα προϊόντα είναι ο ίδιος;

Ερώτηση 3η: Μπορείτε να διαχωρίσετε ένα πιστοποιημένο από ένα βιολογικό προϊόν;

Το 53% του δείγματος απάντησε ότι μπορεί να διαχωρίσει ένα πιστοποιημένο προϊόν από ένα βιολογικό και το 47% είπε πως δεν μπορεί να το διαχωρίσει.

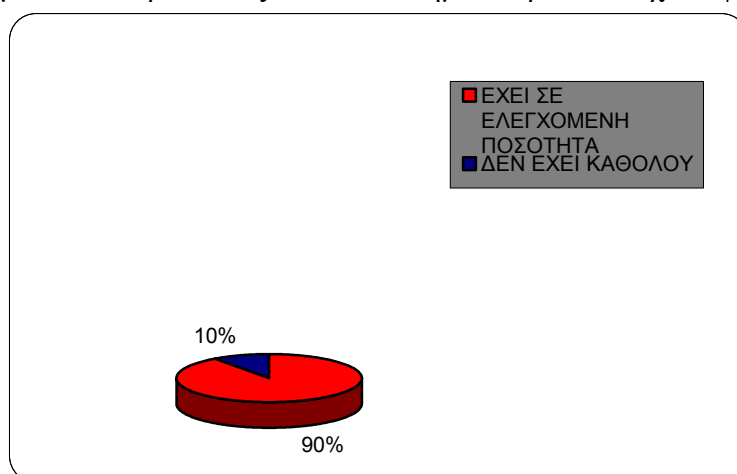
Σχεδιάγραμμα 5.7 Διαχωρισμός Πιστοποιημένου και Βιολογικού προϊόντος.

Ερώτηση 4η: Ένα πιστοποιημένο προϊόν θεωρείτε ότι έχει φυτοφάρμακα;

Το 90% των ερωτηθέντων απάντησαν ότι ένα πιστοποιημένο προϊόν έχει φυτοφάρμακα σε ελεγχόμενη ποσότητα και το 10% είπαν πως δεν έχει καθόλου.

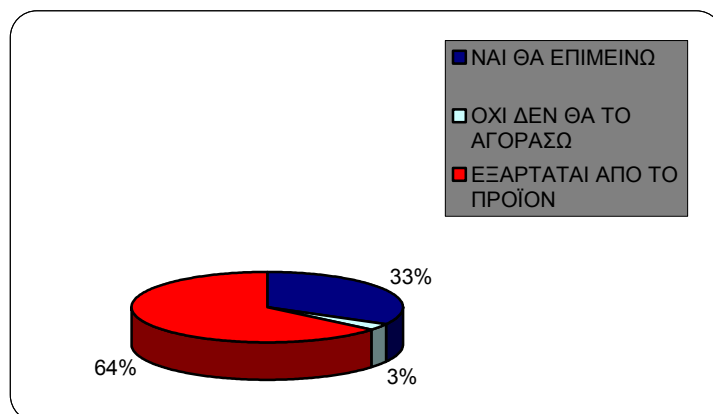
Σχεδιάγραμμα 5.8 Θεωρούν πως τα πιστοποιημένα προϊόντα έχουν φυτοφάρμακα;

Ερώτηση 5η: Εάν ένα πιστοποιημένο προϊόν είναι ακριβότερο από ένα συμβατικό θα επιμείνετε στην αγορά του;

Το 64% του δείγματος είπε πως εξαρτάται από το προϊόν, το 33% ότι θα επέμενε στην αγορά του και το 3% δεν θα το αγόραζε.

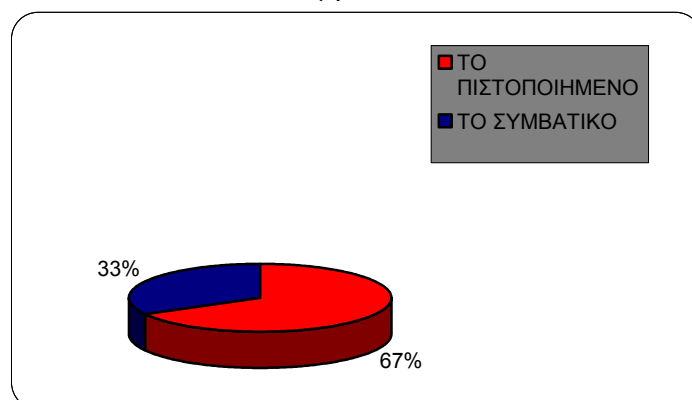
Σχεδιάγραμμα 5.9 Θα επιμείνουν στην αγορά ενός πιστοποιημένου προϊόντος εάν είναι ακριβότερο;

Ερώτηση 6η: Εάν ένα πιστοποιημένο προϊόν είναι ποιοτικά πιο υποβαθμισμένο από ένα συμβατικό προϊόν και η χρηματική τους αξία είναι η ίδια, ποιο από τα δυο θα επιλέξετε;

Το 67% του δείγματος θα προτιμούσε το πιστοποιημένο προϊόν κι αν ήταν ποιοτικά πιο υποβαθμισμένο ενώ το 33% θα επέλεγε το συμβατικό.

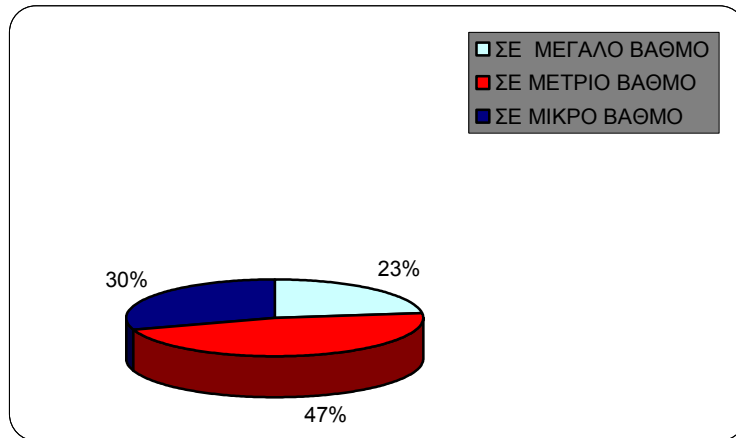
Σχεδιάγραμμα 5.10 Υποβάθμιση του πιστοποιημένου προϊόντος σε σχέση με το συμβατικό.

Ερώτηση 7η: Σε τι βαθμό πιστεύετε ότι υπάρχουν εγχώρια πιστοποιημένα προϊόντα στην Ελλάδα;

Το 47% θεωρεί ότι υπάρχουν σε μέτριο βαθμό εγχώρια πιστοποιημένα προϊόντα, το 30% σε μικρό βαθμό και το 23% σε μεγάλο βαθμό.

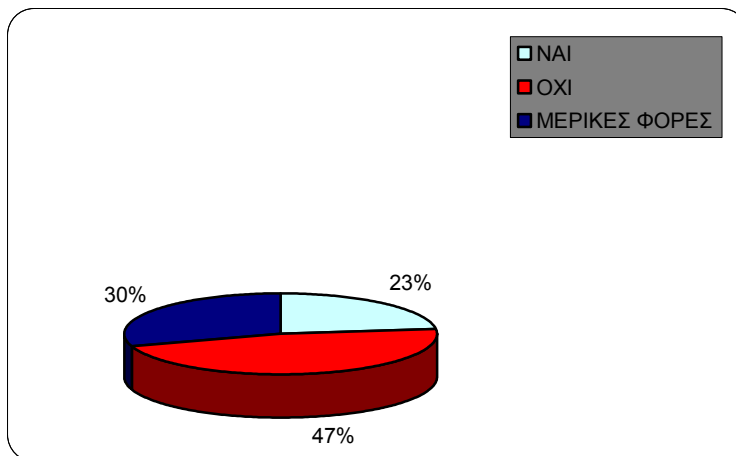
Σχεδιάγραμμα 5.11 Βαθμός ύπαρξης των πιστοποιημένων προϊόντων στην Ελλάδα.

Ερώτηση 8η: Πιστεύετε ότι ένα προϊόν που είναι πιστοποιημένο πρέπει να είναι και ακριβό;

Το 47% του δείγματος όπως φαίνεται και από το σχεδιάγραμμα θεωρεί ότι δεν είναι αναγκαίο να είναι και ακριβό, το 30% υποθέτει πως μερικές φορές πρέπει να είναι και το 23% πιστεύει ότι πρέπει να είναι ακριβό.

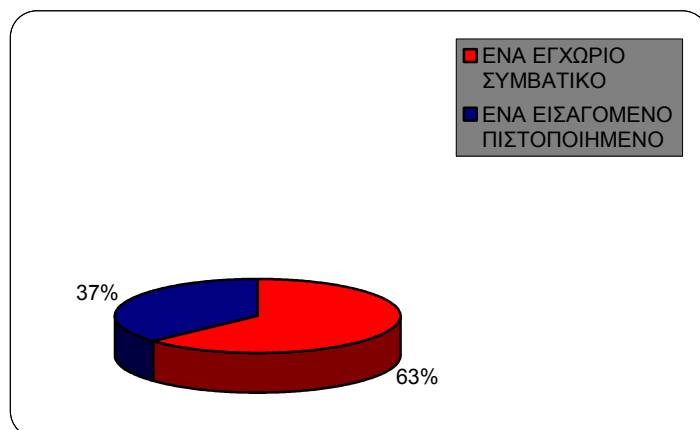
Σχεδιάγραμμα 5.12 Ακρίβεια του πιστοποιημένου προϊόντος.

Ερώτηση 9η: Προτιμάτε να καταναλώνετε ένα εγχώριο συμβατικό προϊόν ή ένα εισαγόμενο πιστοποιημένο προϊόν; (Η εμφάνιση και η χρηματική τους αξία είναι η ίδια).

Το 63% προτιμάει να καταναλώνει ένα εγχώριο συμβατικό προϊόν και το 37% ένα εισαγόμενο πιστοποιημένο.

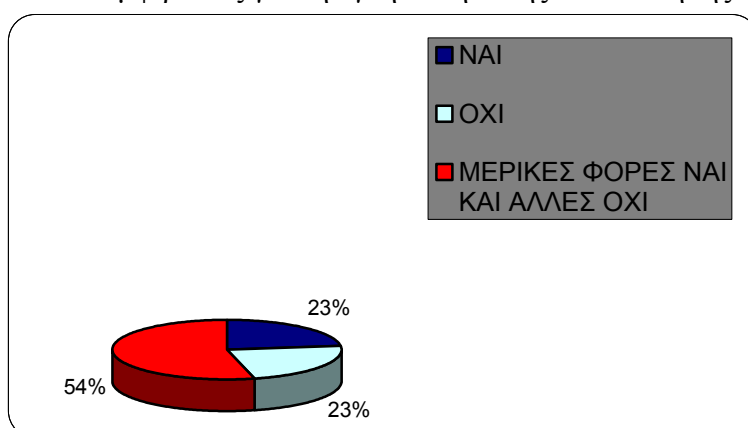
Σχεδιάγραμμα 5.13 Προτίμηση κατανάλωσης εγχώριου συμβατικού ή εισαγόμενου πιστοποιημένου.

Ερώτηση 10η: Έχετε αμφιβολίες εάν ένα προϊόν γράφει ότι είναι πιστοποιημένο ότι πραγματικά είναι;

Τέλος, όπως φαίνεται από το σχεδιάγραμμα το 54% μας λέει ότι μερικές φορές έχει αμφιβολίες και άλλες όχι, το 23% έχει αμφιβολίες και το άλλο 23% αντίστοιχα δεν έχει αμφιβολίες για την γνησιότητα της πιστοποίησης.

Σχεδιάγραμμα 5.14 Αμφιβολίες για την γνησιότητα της πιστοποίησης του προϊόντος.

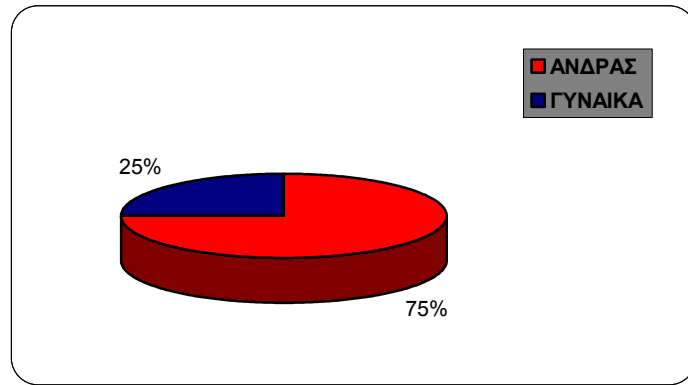

5.2 ΠΑΡΑΓΩΓΟΣ

5.2.1 Δημογραφικά χαρακτηριστικά

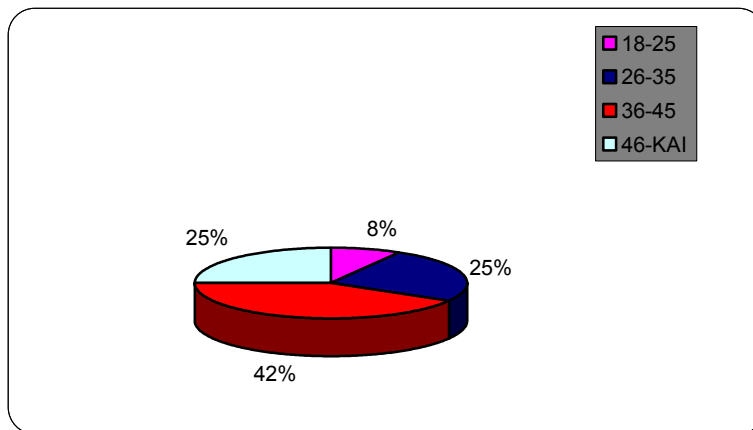
Φύλο: Το 75% του δείγματος μας είναι άντρες και το 25% είναι γυναίκες.

Σχεδιάγραμμα 5.15 Φύλο

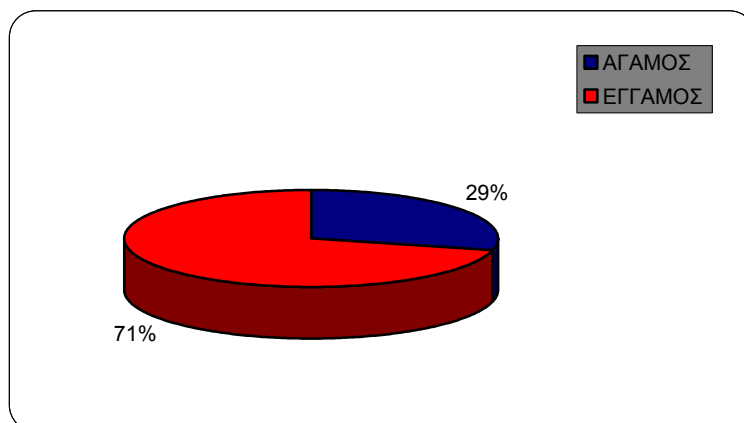
Έτος γέννησης: Το 42% των ερωτηθέντων είναι ηλικίας 36-45, το 25% είναι ηλικίας 26-35, το 25% είναι ηλικίας 46+ και το 8% είναι ηλικίας 18-25.

Σχεδιάγραμμα 5.16 Έτος γέννησης

Οικογενειακή κατάσταση: Το 71% του δείγματος είναι παντρεμένοι και το 29% δεν είναι.

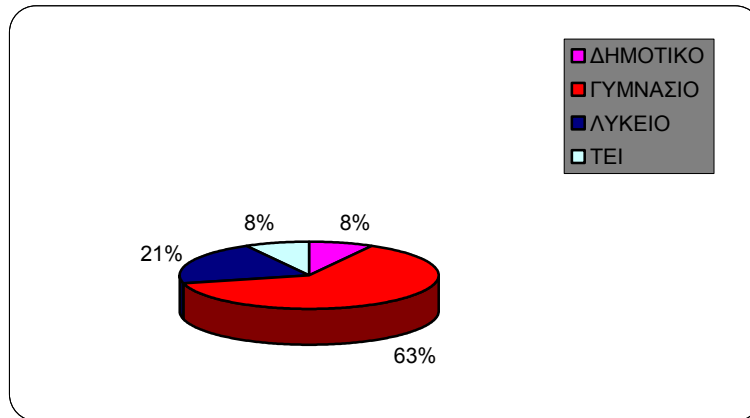
Σχεδιάγραμμα 5.17 Οικογενειακή κατάσταση

Σπουδές: Το 63% είναι απόφοιτοι Γυμνασίου, το 21% είναι απόφοιτοι Λυκείου και το 8% είναι Τ.Ε.Ι και Δημοτικού αντίστοιχα.

Σχεδιάγραμμα 5.18 Σπουδές

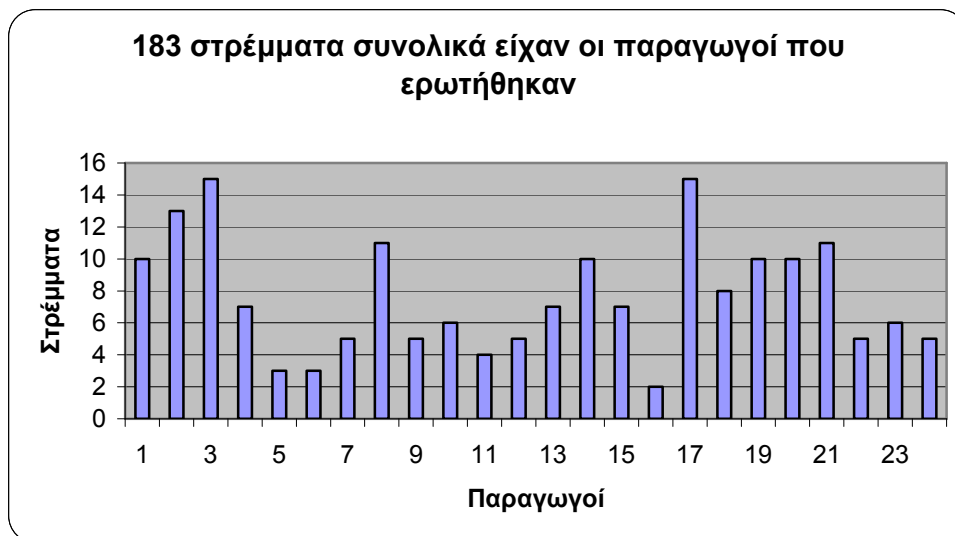

5.2.2 Ερωτηματολόγιο

Ερώτηση 1^η: Πόσα στρέμματα καλλιεργείτε;
Από την έρευνα που διενεργήθηκε οι 24 παραγωγοί διέθεταν συνολικά 183 στρέμματα γης.

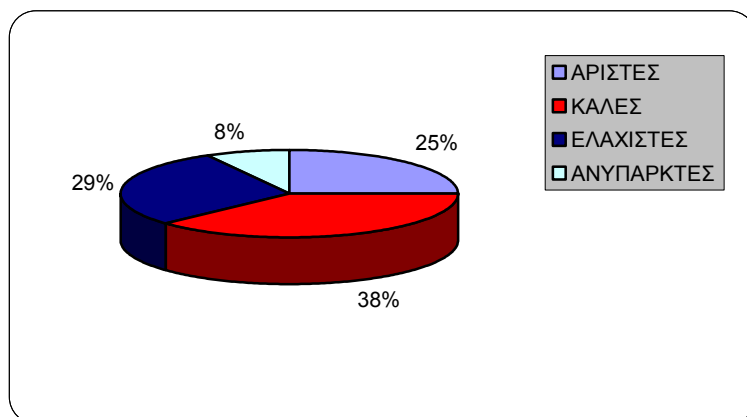
Σχεδιάγραμμα 5.19 Στρέμματα καλλιέργειας

Ερώτηση 2^η: Πόσο καλές πιστεύετε ότι είναι οι υποδομές (εάν υπάρχουν) και οι προϋποθέσεις για την παραγωγή ενός πιστοποιημένου προϊόντος στην περιοχή που δραστηριοποιήστε;

Το 38% θεωρεί ότι είναι καλές οι υποδομές και οι προϋποθέσεις για την παραγωγή ενός πιστοποιημένου προϊόντος, το 29% πιστεύει ότι είναι ελάχιστες, το 25% θεωρεί ότι είναι άριστες και το 8% ανύπαρκτες.

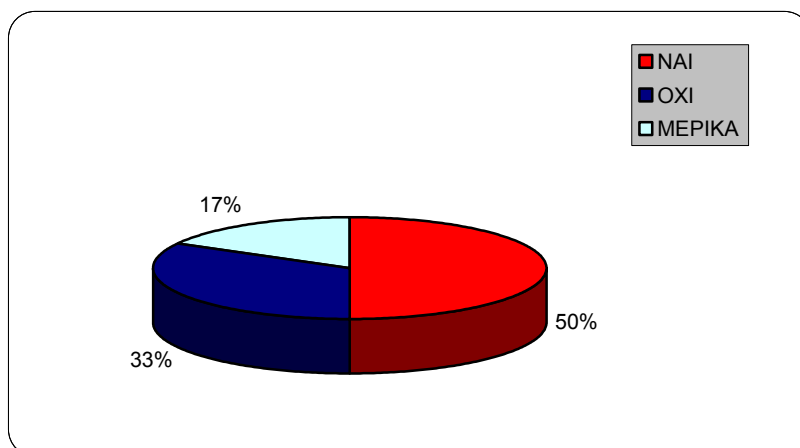
Σχεδιάγραμμα 5.20 Οι υποδομές και οι προϋποθέσεις για την παραγωγή ενός πιστοποιημένου προϊόντος.

Ερώτηση 3^η: Έχετε παρακολουθήσει κάποια σεμινάρια για την διαδικασία και τις απαιτήσεις παραγωγής ενός πιστοποιημένου προϊόντος;

Το 50% έχει παρακολουθήσει σεμινάρια όσον αφορά τα πιστοποιημένα προϊόντα, το 33% δεν έχει παρακολουθήσει και το 17% μερικά.

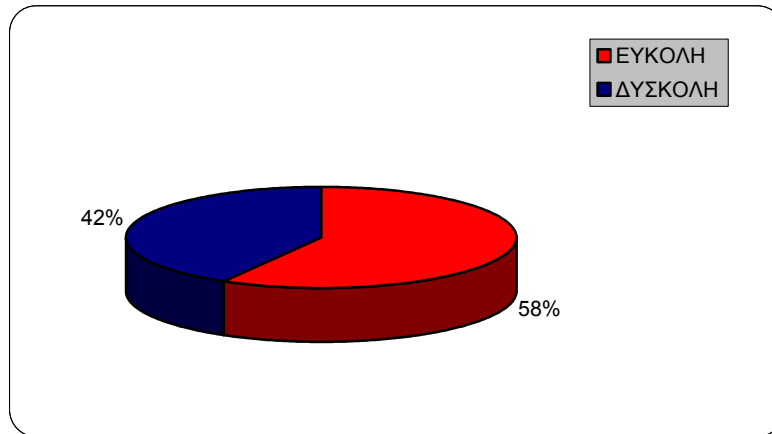
Σχεδιάγραμμα 5.21 Παρακολούθηση σεμιναρίων για την διαδικασία και απαιτήσεις ενός πιστοποιημένου προϊόντος.

Ερώτηση 4^η: Θεωρείτε ότι η καλλιέργεια ενός πιστοποιημένου προϊόντος είναι.....
(Η υποδομή και η τεχνογνωσία είναι δεδομένες.)

Το 58% πιστεύει ότι η καλλιέργεια ενός πιστοποιημένου προϊόντος είναι εύκολη και το 42% θεωρεί ότι είναι δύσκολη.

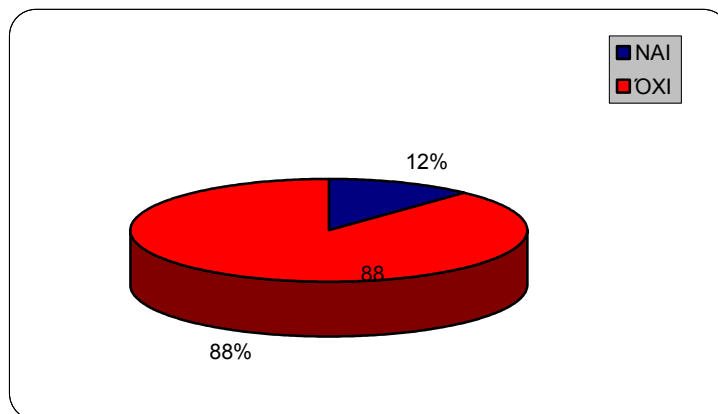
Σχεδιάγραμμα 5.22 Πως θεωρείτε την καλλιέργεια ενός πιστοποιημένου προϊόντος;

Ερώτηση 5^η: Πιστεύετε ότι ένα παραγόμενο προϊόν μπορεί να πιστοποιηθεί στα μέσα της καλλιέργειας του;

Το 88% του δείγματος θεωρεί ότι ένα προϊόν δεν μπορεί να πιστοποιηθεί στα μέσα της καλλιέργειας του και το 12% πιστεύει πως μπορεί.

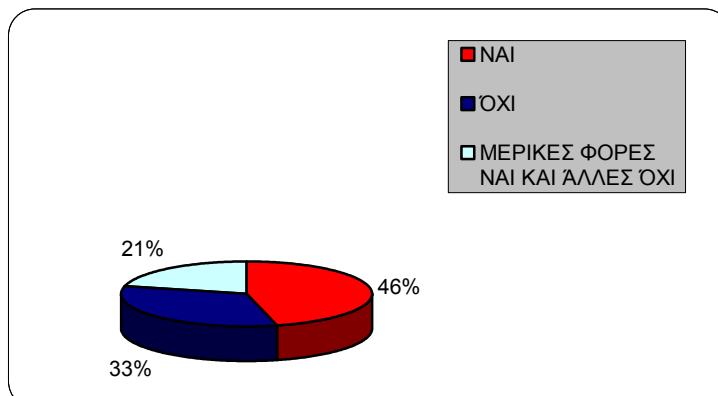
Σχεδιάγραμμα 5.23 Πιστοποίηση του παραγόμενου προϊόντος στα μέσα της καλλιέργειας του.

Ερώτηση 6^η: Για να παραχθεί ένα πιστοποιημένο προϊόν θεωρείτε ότι κοστίζει;

Το 46% του δείγματος θεωρεί ότι κοστίζει η καλλιέργεια ενός πιστοποιημένου προϊόντος, το 33% πιστεύει πως δεν κοστίζει και το 21% λέει πως μερικές φορές κοστίζει και άλλες όχι.

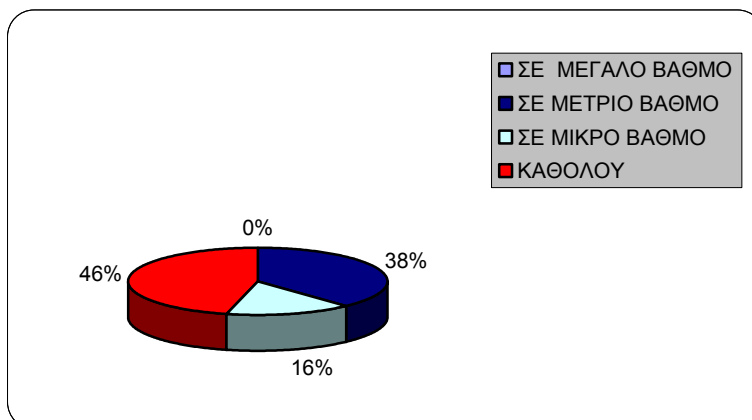
Σχεδιάγραμμα 5.24 Κόστος παραγωγής πιστοποιημένου προϊόντος.

Ερώτηση 7^η: Πιστεύετε ότι η πολιτεία σας ωθεί με διάφορα προγράμματα (οικονομικές ενισχύσεις, δωρεάν σεμινάρια κλπ) ώστε να καταφέρετε να παράγετε πιστοποιημένα προϊόντα στην Ελλάδα;

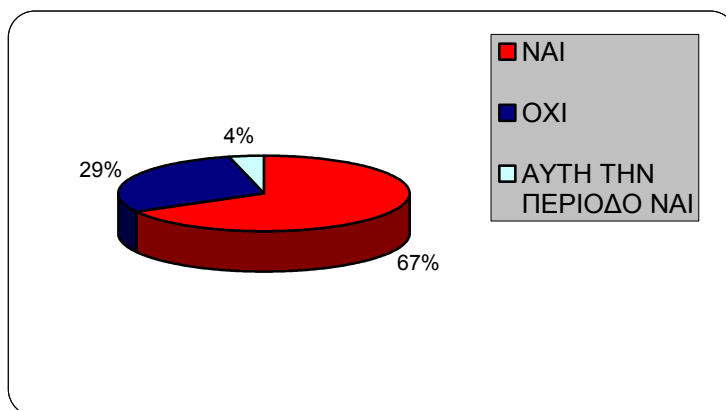
Το 46% πιστεύει πως η πολιτεία δεν ωθεί τον αγρότη καθόλου με προγράμματα ώστε να μπορέσει να παράγει πιστοποιημένα προϊόντα, το 38% θεωρεί ότι γίνεται σε μέτριο βαθμό και το 16% σε μικρό.

Σχεδιάγραμμα 5.25 Ωθηση της πολιτείας με διάφορα προγράμματα ώστε να καταφέρουν να παράγουν πιστοποιημένα προϊόντα οι παραγωγοί.

Ερώτηση 8^η: Έχετε κάνει ποτέ καλλιέργεια σύμφωνα με τους κανόνες πιστοποίησης; Το 67% έχει κάνει καλλιέργεια σύμφωνα με τους κανόνες πιστοποίησης, το 29% όχι και το 4% αυτή τη χρονική περίοδο ναι.

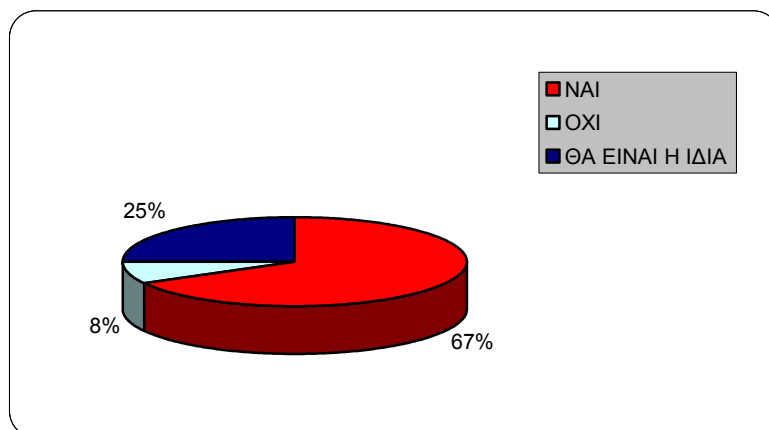
Σχεδιάγραμμα 5.26 Παραγωγή καλλιέργειας σύμφωνα με τους κανόνες πιστοποίησης.

Ερώτηση 9^η: Πιστεύετε ότι η ζήτηση του προϊόντος σας θα είναι μεγαλύτερη εάν είναι πιστοποιημένο και όχι συμβατικό;

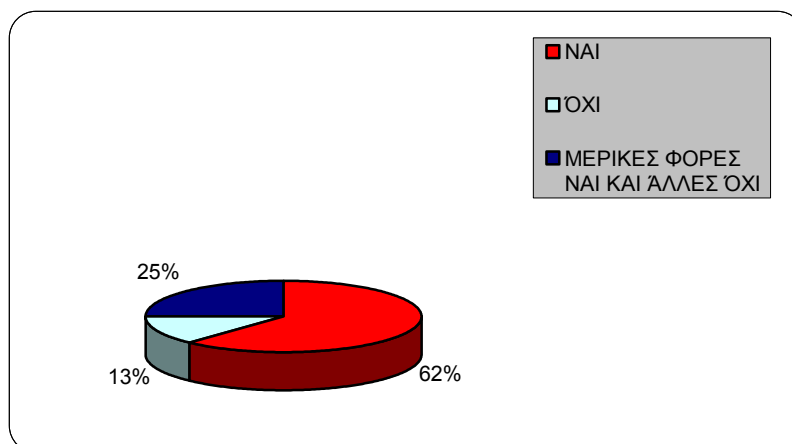
Το 67% θεωρεί ότι η ζήτηση του προϊόντος θα είναι μεγαλύτερη, το 25% πιστεύει ότι θα είναι η ίδια και το 8% ότι δεν θα είναι μεγαλύτερη.

Σχεδιάγραμμα 5.27 Η ζήτηση του αγροτικού προϊόντος θα είναι μεγαλύτερη εάν είναι πιστοποιημένο και όχι συμβατικό;

Ερώτηση 10^η: Αν είστε παραγωγός συμβατικών προϊόντων δίνετε στην οικογένεια και στους φίλους σας να καταναλώσουν από τα δικά σας;
 Το 62% δίνει στην οικογένεια του να καταναλώνουν συμβατικά προϊόντα, το 25% μερικές φορές ναι και άλλες όχι και το 13% όχι.

Σχεδιάγραμμα 5.28 Κατανάλωση προϊόντων από τις οικογένειες των παραγωγών εάν αυτά είναι συμβατικά.

ΕΚΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η απελευθέρωση των αγορών στην ΕΕ ως αποτέλεσμα της αναθεωρημένης κοινής αγροτικής πολιτικής (ΚΑΠ) και η δημιουργία του παγκόσμιου οργανισμού εμπορίου οδήγησε σε όξυνση του ανταγωνισμού μέσα στα πλαίσια του οποίου οι αγροτικές εκμεταλλεύσεις δέχονται έτσι έντονες πιέσεις για υψηλή ποιότητα των παραγόμενων προϊόντων τους, ώστε να ικανοποιούν τις ανάγκες των καταναλωτών και να προάγουν την ασφάλεια τους.

Κάτω από τις νέες συνθήκες που διαμορφώνονται η ποιότητα επομένως έχει αποκτήσει στρατηγική σημασία. Ως εκ τούτου οι παραγωγοί επιβάλλεται να κινούνται προς μια προσέγγιση που εστιάζεται περισσότερο στην ικανοποίηση των αναγκών και απαιτήσεων των καταναλωτών μέσω της διαφοροποίησης των προϊόντων τους.

Για να είναι εφικτός ο ανταγωνισμός σε παγκόσμιο επίπεδο και να αναπτυχθεί το εμπόριο είναι αναγκαίο να αναπτυχθούν εναρμονισμένα πρότυπα τα οποία περιλαμβάνουν συστήματα ποιότητας.

Όλο και περισσότερες επομένως γεωργικές εκμεταλλεύσεις σύμφωνα με τα αποτελέσματα του ερωτηματολογίου που έχουμε παραθέσει παραπάνω στη περιοχή της Ιεράπετρας έχουν κατανοήσει ότι ο ρόλος της πιστοποίησης σύμφωνα με τα υπάρχοντα πρότυπα είναι ιδιαίτερα αναγκαίος αφού με την εφαρμογή της οδηγούνται σε διαρκή βελτίωση, κάτι που τις καθιστά οικονομικά βιώσιμες.

Σύμφωνα με την ερευνά μας το 67% των παραγωγών στην Ιεράπετρα έχει κάνει ήδη καλλιέργεια σύμφωνα με τους κανόνες πιστοποίησης (ερώτηση 8) πράγμα το οποίο είναι πολύ θετικό και πιστεύει ότι η ζήτηση του προϊόντος τους θα είναι μεγαλύτερη όταν αυτό είναι πιστοποιημένο (ερώτηση 9). Παράλληλα διαπιστώνομε όμως την ολιγορία της πολιτείας στον τομέα ενημέρωσης και επιμόρφωσης των γεωργών για την αναγκαιότητα της εφαρμογής των εν λόγω συστημάτων ποιότητας και ασφάλειας. Μόνο το 50% έχει παρακολουθήσει «κάποια» σεμινάρια (ερώτηση 3), το 46% θεωρεί ότι για να παραχθεί ένα πιστοποιημένο προϊόν κοστίζει (περισσότερο από ένα

συμβατικό) και το 46 % δεν πιστεύει ότι η πολιτεία τους ωθεί με διάφορα προγράμματα να καταφέρουν να παράγουν πιστοποιημένα προϊόντα στην Ελλάδα.

Υπάρχει ένα μεγάλο έλλειμμα αξιοπιστίας από τον καταναλωτή στο σύστημα της πιστοποίησης (μόνο το 23% των ερωτηθέντων απάντησε ότι δεν έχει αμφιβολίες). Η επίδραση της πιστοποίησης των αγροτικών προϊόντων στην προώθηση τους με βάση την ολοκληρωμένη διαχείριση καλλιεργειών θα ήταν ακόμη καλύτερη, εάν η ενημέρωση του καταναλωτή για τον τρόπο παραγωγής των πιστοποιημένων προϊόντων και για την διασφάλιση που του παρέχεται από την αγορά τέτοιου είδους προϊόντων ήταν μεγαλύτερη.

Από την έρευνα μας σύμφωνα με το παραπάνω ερωτηματολόγιο των καταναλωτών προκύπτει ότι μόνο το 60% των καταναλωτών γνωρίζει τι σημαίνει πιστοποίηση γεγονός το οποίο είναι αρνητικό διότι φαίνεται πως ο καταναλωτής δεν είναι ενημερωμένος για το τι εστί πιστοποιημένο προϊόν για να φτάσει σε σημείο να αναρωτηθεί εάν θα το αγοράσει, το 77% έχει αμφιβολίες για την γνησιότητα της σήμανσης πιστοποίησης που δηλώνει μια ανασφάλεια του καταναλωτή για την αγορά του, το 63% προτιμάει ένα εγχώριο συμβατικό από ένα εισαγόμενο πιστοποιημένο προϊόν και τέλος το 47% πιστεύει ότι υπάρχουν σε μέτριο βαθμό πιστοποιημένα προϊόντα και η γνώμη αυτή εντέλει πρέπει να αλλάξει με την διοχέτευση πιστοποιημένων προϊόντων πια στην αγορά και την κατάργηση των συμβατικών.

Εν κατακλείδι, η πιστοποίηση αποτελεί βασικό στοιχείο διαφοροποίησης για κάθε γεωργική εκμετάλλευση αλλά δεν θα πρέπει να περιορίζεται στην απλή και οριακή τήρηση της νομοθεσίας. Η ανάπτυξη της περνά μέσα από την απόκτηση ταυτότητας αναγνώρισης του προϊόντος και επιβεβαίωση της ποιότητάς του. Αυτό προσδίδει προστιθέμενη αξία στο προϊόν, αναγνωσιμότητα στη Εθνική και διεθνή αγορά και αύξηση των κερδών για την γεωργική εκμετάλλευση.

Για να εξασφαλισθεί η ποιότητα δεν αρκεί λοιπόν μόνο η σωστή παραγωγική τεχνική αλλά η χρήση ενός πολύπλοκου μηχανισμού που έχει αναπτυχθεί τα τελευταία χρόνια σε διεθνές επίπεδο με σκοπό την πιστοποίηση της ποιότητας σε όλο το φάσμα του παγκόσμιου εμπορίου. Έτσι οι εμπορικοί φορείς, θέλοντας να αυξήσουν την ανταγωνιστικότητα υιοθετούν συστήματα διασφάλισης ποιότητας τα οποία

ανταποκρίνονται άμεσα στις ανάγκες των πελατών, με σκοπό βέβαια την αύξηση της ανταγωνιστικότητας τους και συνεπώς την δημιουργία μεγαλύτερου κέρδους.

Ο θεσμός της πιστοποίησης αποτελεί εργαλείο για την προώθηση και την ανταγωνιστικότητα των αγροτικών προϊόντων. Η συμβολή της πιστοποίησης στον αγροτικό χώρο είναι απαραίτητη.

Στην Ελλάδα τα τελευταία κυρίως χρόνια έχει αναπτυχθεί κατακόρυφα ο αριθμός των πιστοποιημένων προϊόντων και των φορέων που ακολουθούν συστήματα διασφάλισης ποιότητας και ευελπιστούμε να συνεχίσει κατά αυτόν τον τρόπο.

Η συμβολή της πιστοποίησης είναι δεδομένη τόσο στην ποιότητα όσο και στην ανταγωνιστικότητα αφού επιτυγχάνεται κέρδος και για το καταναλωτικό κοινό, αλλά και για τους φορείς που υιοθετούν πρότυπα ποιότητας. Συγκεκριμένα πετυχαίνεται μεγαλύτερη κερδοφορία και αύξηση του μεριδίου της αγοράς, αλλά και εξασφαλίζεται η διάθεση των προϊόντων που είναι πιστοποιημένα. Οι καταναλωτές από την πλευρά τους είναι σίγουροι ότι το τελικό προϊόν που είναι έτοιμο προς χρήση, πληροί τα χαρακτηριστικά του προτύπου ποιότητας. ακόμη, η αύξηση της προστιθέμενης αξίας που δημιουργείται από την πιστοποίηση, συμβάλλει στην ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας και στην δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης.

Επομένως η πιστοποίηση αποτελεί ένα χρήσιμο εργαλείο στο οποίο μπορεί να στηριχθεί ο αγροτικός χώρος για την περαιτέρω ανάπτυξή του, θα μπορούσαμε δε να συμπεράνουμε ότι η επίδραση της στην προώθηση των αγροτικών προϊόντων με βάση την ολοκληρωμένη διαχείριση καλλιεργειών είναι εξόχως θετική.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Βιβλιογραφία:

- Γαλάνης Β. Π. (1995), *Αγροτικό Μάρκετινγκ*. Αθήνα-Πειραιάς: Εκδόσεις Α. Σταμούλης
- Εταιρεία Αγροτικής Οικονομίας (1998), *Ανασυγκρότηση του Αγροτικού Χώρου*. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλης
- Ζιωγάνας Χ. Μ. (2003), *Γεωργική Οικονομική Ανάπτυξη*. Θεσσαλονίκη: εκδόσεις ΖΗΤΗ
- Malcolm McDonald (2001), *Σχέδια Μάρκετινγκ (Marketing Plans)*. ΑΘΗΝΑ: εκδόσεις Κλειδάριθμος
- Νόβα-Καλτσούνη Χ.(2006), *Μεθοδολογία εμπειρικής έρευνας στις Κοινωνικές Επιστήμες*, Αθήνα: Βιβλιοθήκη Κοινωνικής Επιστήμης και Κοινωνικής Πολιτικής

Βιβλιογραφία προερχόμενη από το διαδίκτυο:

- Agrool (2009) *Κώδικες Ορθής Γεωργικής Πρακτικής*. Πηγή από το Διαδίκτυο: <http://www.agrool.gr/files/kwdikes2.pdf> [πρόσβαση 25-9-2009]
- Βάγιας Ν. (2009) *Ημερίδα ‘ Σύγχρονα διατροφικά προβλήματα – Πολιτικές ασφάλειας και ποιότητας τροφίμων’*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

- <http://www.geotee.gr/lnkFiles/eisigisi-vagias.pdf> [πρόσβαση 10 Σεπτεμβρίου 2009]
- Γεωργιοπούλου Τ. (2006) *Είναι καλή η Ολοκληρωμένη Καλλιέργεια;*. Η Καθημερινή. Πηγή από το Διαδίκτυο: http://www.kathimerini.gr /4dcgi/_w_articles_kathcommon_1_13/05/2006 [πρόσβαση 7-8-2009]
  - Ευαγγελόπουλος Ι. (2009) *Υπάρχει ζήτηση πιστοποιημένων προϊόντων στην εγχώρια και διεθνή αγορά;*. Πηγή από το Διαδίκτυο: www.novacert.gr/unpanel/library/file/s.pdf [πρόσβαση 3-3-2009]
  - Eurocert (2006) *Πρότυπα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης*. Πηγή από το Διαδίκτυο: http://eurocert.gr/certificate_gr.asp?certificate_id=65&organization [πρόσβαση 2-5-2009]
  - Geopilogi (2009) *Globalgap*, Πηγή από το Διαδίκτυο: [http:// www .geopilogi .gr /GLOBALGAP .html](http://www.geopilogi.gr /GLOBALGAP .html) [πρόσβαση 2-5-2009]
  - Ionian (2009) *Ολοκληρωμένη Διαχείριση*. Πηγή από το Διαδίκτυο: <http://www.ionianconsulting.gr/index.php?option=content&task=view&id=33> [πρόσβαση 15-9-2009]
  - Q and D (2009) *Eurepgap*. Πηγή από το Διαδίκτυο: [http:// www.q-d.gr/services_EurepGap.html](http://www.q-d.gr/services_EurepGap.html) [πρόσβαση 5-9-2009]
  - Καλτσής Ι. (2009) *Παρούσα Κατάσταση, Μέλλον & Προοπτική Ολοκληρωμένης Διαχείρισης Καλλιεργειών*. Πηγή από το Διαδίκτυο: [http://library.tee .gr/digital /m206_7/m206_7_kaltsis.pdf](http://library.tee.gr/digital /m206_7/m206_7_kaltsis.pdf) [πρόσβαση 5-7-2009]

- Καλτσής Ι. (2009) *Συστήματα ποιότητας και Πιστοποίηση πρωτογενούς παραγωγής*. Πηγή από το Διαδίκτυο: http://library.tee.gr/digital/m2067/m2067_kaltsis.pdf [πρόσβαση 5-7-2009]
- Μαργαριτόπουλος Γ. (2009) *Ολοκληρωμένη Διαχείριση Καλλιεργειών ως μέθοδος παραγωγής στην Ελλάδα*. Πηγή από το Διαδίκτυο: <http://novacert.8m.com/icm.htm> [πρόσβαση 29-9-2009]
- Novacert (2009) *Ολοκληρωμένη Διαχείριση Καλλιεργειών*. Πηγή από το Διαδίκτυο: <http://www.novacert.gr/main.php?id=25&lang=el> [πρόσβαση 3-5-2009]
- Onned (2009) *Ασφάλεια των αγροτικών προϊόντων*. Πηγή από το Διαδίκτυο: <http://www.onned.gr/dialogos/?p=262> [πρόσβαση 9-9-2009]
- Σκουταρίδης Γ. (2005) *Η συμβολή της Πιστοποίησης στην υποστήριξη της ποιότητας των αγροτικών προϊόντων και υπηρεσιών και στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας τους*. Πηγή από το Διαδίκτυο: <http://eclass.farm.teithe.gr/FARM132/work/429d59a7d1cf4/SKOYTARIDHS%20GEORGIOS.doc> [πρόσβαση 15-10-2009]

Βιβλιογραφία προερχόμενη από άλλες πηγές:

- Κοκκινάκης Εμμ. (2007) *Σημειώσεις*. Τμήμα Εμπορίας και Διαφήμισης, Μάθημα Διοίκηση Ολικής Ποιότητας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ1

Ερωτηματολόγιο Καταναλωτών

A. ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

A/A: .....

ΕΤΟΣ ΓΕΝΝΗΣΗΣ: .....

ΦΥΛΟ: Άνδρας Γυναίκα

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ: Άγαμος Έγγαμος

ΣΠΟΥΔΕΣ: Δημοτικό Γυμνάσιο Λύκειο ΤΕΙ ΑΕΙ ΙΕΚ Άλλο.....

B. ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Ερώτηση 1η: Γνωρίζετε τι σημαίνει ο όρος πιστοποίηση στα αγροτικά προϊόντα;

Απάντηση: ΓΝΩΡΙΖΩ ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ ΓΝΩΡΙΖΩ ΕΛΑΧΙΣΤΑ

Ερώτηση 2η: Θεωρείτε ότι ο όρος βιολογικά προϊόντα και ο όρος πιστοποιημένα προϊόντα είναι ο ίδιος;

Απάντηση: ΝΑΙ ΟΧΙ

Ερώτηση 3η: Μπορείτε να διαχωρίσετε ένα πιστοποιημένο από ένα βιολογικό προϊόν;

Απάντηση: ΝΑΙ ΟΧΙ

Ερώτηση 4η: Ένα πιστοποιημένο προϊόν θεωρείτε ότι έχει φυτοφάρμακα;

Απάντηση: ΕΧΕΙ ΣΕ ΕΛΕΓΧΟΜΕΝΗ ΠΟΣΟΤΗΤΑ ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΚΑΘΟΛΟΥ

Ερώτηση 5η: Εάν ένα πιστοποιημένο προϊόν είναι ακριβότερο από ένα συμβατικό θα επιμείνετε στην αγορά του;

Απάντηση: ΝΑΙ ΘΑ ΕΠΙΜΕΙΝΩ ΟΧΙ ΔΕΝ ΘΑ ΤΟ ΑΓΟΡΑΣΩ
ΕΞΑΡΤΑΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΟΪΟΝ

Ερώτηση 6η: Εάν ένα πιστοποιημένο προϊόν είναι ποιοτικά πιο υποβαθμισμένο από ένα συμβατικό προϊόν και η χρηματική τους αξία είναι η ίδια, ποιο από τα δυο θα επιλέξετε;

Απάντηση: ΤΟ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΜΕΝΟ ΤΟ ΣΥΜΒΑΤΙΚΟ

Ερώτηση 7η: Σε τι βαθμό πιστεύετε ότι υπάρχουν εγχώρια πιστοποιημένα προϊόντα στην Ελλάδα;

Απάντηση: ΣΕ ΜΕΓΑΛΟ ΒΑΘΜΟ ΣΕ ΜΕΤΡΙΟ ΒΑΘΜΟ
ΣΕ ΜΙΚΡΟ ΒΑΘΜΟ

Ερώτηση 8η: Πιστεύετε ότι ένα προϊόν που είναι πιστοποιημένο πρέπει να είναι και ακριβό;

Απάντηση: ΝΑΙ ΟΧΙ ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ

Ερώτηση 9η: Προτιμάτε να καταναλώνετε ένα εγχώριο συμβατικό προϊόν ή ένα εισαγόμενο πιστοποιημένο προϊόν; (Η εμφάνιση και η χρηματική τους αξία είναι η ίδια).

Απάντηση: ΕΝΑ ΕΓΧΩΡΙΟ ΣΥΜΒΑΤΙΚΟ
ΕΝΑ ΕΙΣΑΓΟΜΕΝΟ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΜΕΝΟ

Ερώτηση 10η: Έχετε αμφιβολίες εάν ένα προϊόν γράφει ότι είναι πιστοποιημένο ότι πραγματικά είναι;

Απάντηση: ΝΑΙ ΟΧΙ ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ ΝΑΙ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΟΧΙ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ2

Ερωτηματολόγιο Παραγωγών

Α. ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Α/Α: .....

ΕΤΟΣ ΓΕΝΝΗΣΗΣ: .....

ΦΥΛΟ: Άνδρας Γυναίκα

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ: Άγαμος Έγγαμος

ΣΠΟΥΔΕΣ: Δημοτικό Γυμνάσιο Λύκειο ΤΕΙ ΑΕΙ ΙΕΚ Άλλο.....

Β. ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Ερώτηση 1^η: Πόσα στρέμματα καλλιεργείτε;

Απάντηση:.....

Ερώτηση 2^η: Πόσο καλές πιστεύετε ότι είναι οι υποδομές (εάν υπάρχουν) και οι προϋποθέσεις για την παραγωγή ενός πιστοποιημένου προϊόντος στην περιοχή που δραστηριοποιήστε;

Απάντηση: ΑΡΙΣΤΕΣ ΚΑΛΕΣ ΕΛΑΧΙΣΤΕΣ ΑΝΥΠΑΡΚΤΕΣ

Ερώτηση 3^η: Έχετε παρακολουθήσει κάποια σεμινάρια για την διαδικασία και τις απαιτήσεις παραγωγής ενός πιστοποιημένου προϊόντος;

Απάντηση: ΝΑΙ ΟΧΙ ΜΕΡΙΚΑ

Ερώτηση 4^η: Θεωρείτε ότι η καλλιέργεια ενός πιστοποιημένου προϊόντος είναι.....

Απάντηση: ΕΥΚΟΛΗ ΔΥΣΚΟΛΗ
(Η υποδομή και η τεχνογνωσία είναι δεδομένες.)

Ερώτηση 5^η: Πιστεύετε ότι ένα παραγόμενο προϊόν μπορεί να πιστοποιηθεί στα μέσα της καλλιέργειας του;

Απάντηση: ΝΑΙ ΟΧΙ

Ερώτηση 6^η: Για να παραχθεί ένα πιστοποιημένο προϊόν θεωρείτε ότι κοστίζει;

Απάντηση: ΝΑΙ ΟΧΙ ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ ΝΑΙ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΟΧΙ

Ερώτηση 7^η: Πιστεύετε ότι η πολιτεία σας ωθεί με διάφορα προγράμματα (οικονομικές ενισχύσεις, δωρεάν σεμινάρια κλπ) ώστε να καταφέρετε να παράγετε πιστοποιημένα προϊόντα στην Ελλάδα;

Απάντηση: ΣΕ ΜΕΓΑΛΟ ΒΑΘΜΟ ΣΕ ΜΕΤΡΙΟ ΒΑΘΜΟ
ΣΕ ΜΙΚΡΟ ΒΑΘΜΟ ΚΑΘΟΛΟΥ

Ερώτηση 8^η: Έχετε κάνει ποτέ καλλιέργεια σύμφωνα με τους κανόνες πιστοποίησης;

Απάντηση: ΝΑΙ ΟΧΙ Αυτή τη συγκεκριμένη περίοδο ΝΑΙ

Ερώτηση 9^η: Πιστεύετε ότι η ζήτηση του προϊόντος σας θα είναι μεγαλύτερη εάν είναι πιστοποιημένο και όχι συμβατικό;

Απάντηση: ΝΑΙ ΟΧΙ ΘΑ ΕΙΝΑΙ Η ΙΔΙΑ

Ερώτηση 10^η: Αν είστε παραγωγός συμβατικών προϊόντων δίνετε στην οικογένεια και στους φίλους σας να καταναλώσουν από τα δικά σας;

Απάντηση: ΝΑΙ ΟΧΙ ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ ΝΑΙ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΟΧΙ